

Analiza potencjału turystyczno-kulturowego

Waloryzacja i ocena potencjału turystyczno-kulturowego kujawsko-pomorskiego odcinka Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* (Iława – Toruń – Mogilno/Trzemeszno)

Franciszek Mróz

franciszek.mroz@up.krakow.pl

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Instytut Geografii

Katedra Turystyki i Badań Regionalnych

1. Dane podstawowe szlaku

Nazwa szlaku: Droga św. Jakuba – *Camino Polaco*

Ocenie potencjału turystyczno-kulturowego poddano kujawsko-pomorski odcinek Drogi św. Jakuba – *Camino Polaco* prowadzący od Iławy do Mogilna (wariant do Trzemeszna) – w sumie 241 km (251 km) szlaku.

Rodzaj szlaku: szlak pielgrzymkowy; szlak kulturowy; szlak pieszy, rowerowy i na wybranych odcinkach również konny.

Data utworzenia szlaku:

Pomysł wytyczenia i oznakowania *Camino Polaco* został zaprezentowany w 2004 r. na forum internetowym portalu „Polskiego Klubu Camino de Santiago” przez caminowiczów z Polski, którzy odbyli pielgrzymkę do grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela. Głównym inicjatorem wytyczenia tego odcinka Drogi św. Jakuba był Włodzimierz Antkowiak – założyciel Polskiego Klubu Camino de Santiago. W założeniu, trasa *Drogi Polskiej* miała opierać się m.in. na dawnym trakcie handlowym biegnącym z Rygi do Amsterdamu, a na terenie Polski prowadzić z Ogrodnik przez Olsztyn, Toruń, Gniezno, Poznań do granicy polsko-niemieckiej w Słubicach. Z różnych jednak względów prace nad wytyczeniem i oznakowaniem pierwszego odcinka tego szlaku przeciągnęły się w czasie i trwały przez kolejne dwa lata. Kluczowymi elementami w wytyczeniu i oznakowaniu *Camino Polaco* był przebieg średniowiecznego szlaku handlowego.

Pierwszy, dwudziestokilometrowy odcinek *Camino Polaco* prowadzący z katedry pw. św. Jakuba w Olsztynie do sanktuarium maryjnego w Gietrzwałdzie został otwarty 25 lipca 2006 roku. W 2007 roku odcinek ten został przedłużony do kościoła

św. Jakuba w Toruniu, a w 2009 roku do Trzemeszna. Zarówno odcinek północny *Camino Polaco* z Iławy przez Nowe Miasto Lubawskie i Brodnicę do Torunia, jak i południowy z Torunia przez Kruszwicę do Trzemeszna oznakowali znakarze z Oddziału Miejskiego PTTK im. Mariana Sydowa w Toruniu pod przewodnictwem Henryka Miłoszewskiego. Prace nad znakowaniem szlaku zostały dofinansowane z budżetu Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego, a także wsparły władze samorządowe Brodnicy, Kurzętnika i Kruszwicy.

Lokalizacja: analizowany odcinek *Camino Polaco* prowadzi przez teren województwa kujawsko-pomorskiego, choć formalnie rozpoczyna się w Iławie na terenie woj. warmińsko-mazurskiego. *Camino Polaco* prowadzi przez malownicze obszary Równiny Iławskiej, Pojezierza Brodnickiego, Doliny Drwęcy, Pojezierza Chełmińskiego, Pojezierza Dobrzyńskiego, Kotliny Toruńskiej, Równiny Inowrocławskiej i Pojezierza Żnińskiego-Mogileńskiego.

Zasięg: międzynarodowy.

Deklarowana tematyka szlaku: szlak pielgrzymkowy.

2. Opis szlaku

Kujawsko-pomorski odcinek *Camino Polaco* jest fragmentem Drogi św. Jakuba *Camino Polaco*, która jest jednym z 35 funkcjonujących obecnie w Polsce odcinków szlaku pielgrzymkowego do Santiago de Compostela. Cały szlak *Camino Polaco* jest najdłuższym pod względem długości polskim odcinkiem *Camino de Santiago*. Łączna bowiem długość *Camino Polaco* z Dusznicy (od granicy polsko-litewskiej) do Słubice (do granicy polsko-niemieckiej) wynosi ponad 1000 km [Mróz, Roszak, 2020]. Należy jednak wyodrębnić poszczególne odcinki szlaku – długość *Camino Polaco* z Dusznicy do Mogilna wynosi około 645 km, zaś przedłużeniem *Camino Polaco* w kierunku zachodnim i południowo-zachodnim są następujące polskie odcinki *Camino de Santiago*: Wielkopolska Droga św. Jakuba (Mogilno – Trzemeszno – Niechanowo – Gniezno – Poznań – Głogów), Lubuska Droga św. Jakuba (Murowana Goślina – Słubice) i Dolnośląska Droga św. Jakuba (Głogów – Jakubów – Zgorzelec).

Kujawsko-pomorski odcinek *Camino Polaco* został podzielony na 9 etapów. Ostatni – dziewiąty etap szlaku posiada dwa warianty – tj. odcinek Gębice – Trzemeszno (20,7 km) oraz Gębice – Mogilno (10,9 km). W 2019 r. środowisko „caminowe” w Polsce wysunęło uzasadnioną propozycję, aby kujawsko-pomorski odcinek *Camino Polaco*

kończył się na terenie tegoż województwa, a więc przy kościele św. Jakuba w Mogilnie, gdzie rozpoczyna się Wielkopolska Droga św. Jakuba [Mróz, Roszak, 2020]. Jak już wspomniano znakarze z Oddziału Miejskiego PTTK im. Mariana Sydowa w Toruniu oznakowali szlak do Trzemeszna. Oznakowanie *Camino Polaco* zostało wykonane bardzo dobrze i co najważniejsze – zgodnie z zasadami znakowania szlaków pieszych zawartych w „Instrukcji znakowania szlaków turystycznych” opracowanej przez PTTK. Generalnie więc, na całym odcinku *Camino Polaco* wędrowiec – pielgrzym nie powinien mieć wątpliwości i problemów przy wybraniu właściwej drogi [Mróz, Roszak, 2020].

Kujawsko-pomorski odcinek Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* przebiega przez krainy historyczne: Ziemię Lubawską, Ziemię Chełmińską, Ziemię Dobrzyńską oraz Kujawy. Przy analizowanym odcinku *Camino Polaco* znajdują się bezcenne obiekty historyczne: Toruń – wpisany na listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO, Pomnik Historii w Strzelnie, a także kilka ośrodków pielgrzymkowych: sanktuarium Matki Bożej Łąkowskiej w Nowym Mieście Lubawskim, sanktuarium św. Antoniego w Brodnicy oraz sanktuaria w Toruniu [Mróz, Roszak, 2020].

Camino Polaco na terenie woj. kujawsko-pomorskiego przebiega przez obszary o bardzo cennych walorach krajobrazowych i przyrodniczych – m.in. przez teren Brodnickiego Parku Krajobrazowego i Parku Krajobrazowego „Nadgoplański Park Tysiąclecia” oraz rezerwatów przyrody: „Bachotek”, „Dolina Drwęc”, „Tomkowo” i „Nadgoplański Park Tysiąclecia”. Przy szlaku znajduje się również wiele pomników przyrody. *Camino Polaco* przebiega przez obszar pięciu diecezji Kościoła rzymskokatolickiego tj. przez diecezję elbląską, toruńską, włocławską, płocką i archidiecezję gnieźnieńską [Mróz, Roszak, 2020].

3. Podstawa do ustalenia przebiegu szlaku i autentyczności oraz zgodności tematycznej obiektów:

Podstawą do ustalenia przebiegu szlaku były liczne prace naukowe i popularno-naukowe dotyczące kultu św. Jakuba w Polsce, pielgrzymowania szlakiem pielgrzymkowym do grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela oraz genezy i funkcjonowanie *Camino de Santiago*:

1. Antkowiak W., 2007, *Szlak św. Jakuba. Polska Droga. Odcinek Olsztyn – Toruń. Przewodnik dla pielgrzymów i turystów*, Toruń.

2. Knapieński R., 2002, *Kult św. Jakuba Większego Apostoła w Europie Środkowo-Wschodniej*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin.
3. Rozynkowski W., 2011, *Kult św. Jakuba Większego w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach*, [w:] Roszak P. (red.), *Camino de Santiago – nie tylko droga. Historia i współczesność Szlaku św. Jakuba*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, s. 217–250.
4. Rozynkowski W., 2013, *Pielgrzymki do św. Jakuba z obszaru państwa zakonu krzyżackiego w Prusach*, [w:] Jackowski A., Mróz F., Mróz Ł. (red.), *1200 lat pielgrzymek do grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2013, s. 257–268.
5. Rozynkowski W., Roszak P. (red.), 2015, *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość*, t. 2, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
6. Wyrwa A.M., 2009, *Święty Jakub Apostoł. Malakologiczne i historyczne ślady peregrynacji z ziem polskich do Santiago de Compostela*, Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, Lednica – Poznań.

4. Przebieg szlaku:

Kujawsko-pomorski odcinek *Camino Polaco (Droga Polska)* rozpoczyna się w Iławie i prowadzi przez Nowe Miasto Lubawskie, Brodnicę, Szafarnię, Golub-Dobrzyń, Ciechocin, Toruń, Gniewkowo, Kruszwicę, Strzelno, Gębice do Trzemeszna i Mogilna (w sumie 241 km do Mogilna i 251 km szlaku do Trzemeszna). Szlak prowadzi przez mezoregiony fizycznogeograficzne: Równinę Iławską, Pojezierze Brodnickie, Dolinę Drwęcy, Pojezierze Chełmińskie, Pojezierze Dobrzyńskie, Kotlinę Toruńską, Równinę Inowrocławską i Pojezierze Żnińsko-Mogileńskie.

4.1. Obiekty kluczowe szlaku

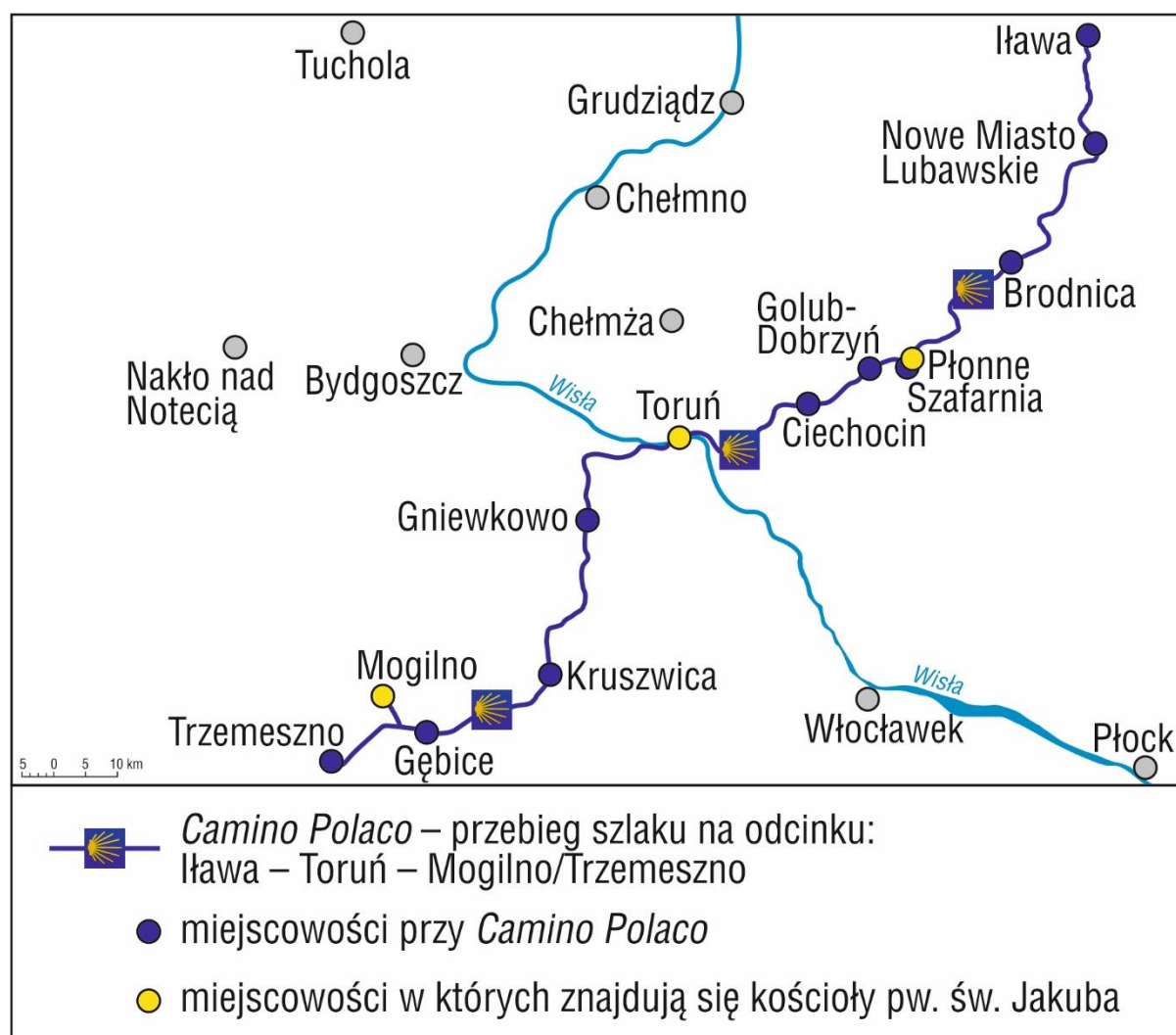
Obiekty kluczowe szlaku zostały ustalone dla potrzeb waloryzacji potencjału szlaku podczas konsultacji z koordynatorami szlaku: ks. dr hab. Piotrem Roszakiem, prof. UMK oraz Jerzym Kalinowskim – Prezesem Bractwa św. Jakuba w Toruniu.

1. Płonne – kościół pw. św. Jakuba Apostoła
2. Toruń – kościół pw. Jakuba Apostoła
3. Mogilno – kościół pw. św. Jakuba Apostoła

4.2. Pozostałe obiekty formalnie zaliczane do szlaku:

1. Radomno – kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa
2. Nowe Miasto Lubawskie – kościół pw. św. Tomasza Apostoła, sanktuarium Matki Bożej Łąkowskiej
3. Kurzętnik – kościół pw. św. Marii Magdaleny
4. Brodnica – kościół farny pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej
5. Brodnica – kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, sanktuarium św. Antoniego
6. Mszano – kościół pw. św. Bartłomieja Apostoła
7. Radziki Duże – kościół pw. św. Katarzyny
8. Szafarnia – Ośrodek Chopinowski
9. Golub-Dobrzyń – kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Golubiu
10. Golub-Dobrzyń – kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Dobrzyniu nad Drwęcą
11. Ciechocin – kościół pw. św. Małgorzaty Panny i Męczennicy
12. Złotoria – kościół pw. św. Wojciecha
13. Toruń (dzielnica Kaszczorek) – kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego
14. Mała Nieszawka – kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa
15. Gniewkowo – kościół pw. św. Mikołaja Biskupa i św. Konstancji
16. Parchanie – kościół pw. św. Wojciecha
17. Kruszwica – kolegiata pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła
18. Polanowice – kościół pw. św. Marka Ewangelisty
19. Strzelno – Bazylika Świętej Trójcy i Najświętszej Maryi Panny
20. Gębice – kościół pw. św. Mateusza Apostoła i Ewangelisty
21. Wylatowo – kościół pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła
22. Trzemeszno – Bazylika pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i św. Michała Archanioła
23. Mogilno – dawne opactwo benedyktynów z kościołem pw. św. Jana Apostoła – obecnie zespół klasztorny Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów

5. Mapa przebiegu szlaku

Ryc. 1. Przebieg szlaku Camino Polaco z Ławy do Mogilna/Trzemeszna

Opracowanie: Franciszek Mróz, 2020

6. Dane dotyczące przebiegu badania

Metodologia: metoda bonitacji punktowej, którą zaadoptował w odniesieniu do tematycznych szlaków turystyczno-kulturowych, jako produktów turystycznych Armin Mikos von Rohrscheidt. Metoda ta umożliwia wykonanie badań oceny potencjału turystyczno-kulturowego całej grupy szlaków kulturowych o podobnym zasięgu przestrzennym, na obszarze całego kraju według jednolitych, porównywalnych kryteriów [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 106–173].

Kwerenda źródłowa literatury i materiałów: maj 2018 r. – wrzesień 2019 r.

Ankieta szlaku wypełniona podczas wywiadów z koordynatorami szlaku: ks. dr hab. Piotrem Roszakiem, prof. UMK oraz Jerzym Kalinowskim – Prezesem Bractwa

św. Jakuba w Toruniu, a także duszpasterzami parafii przez które przebiega szlak; wrzesień 2019 r. – maj 2020 r.

Ankiety i zapytania waloryzacyjne w obiektach: wrzesień 2019 r. – maj 2020 r.

Badania terenowe: wrzesień – listopad 2019 r.

Przeprowadzający badania: Franciszek Mróz

Badania wstępne (identyfikujące): maj 2018 r. – październik 2018 r.

Okres przeprowadzenia badania: maj 2018 r. – maj 2020 r.

7. Formularz waloryzacyjny kujawsko-pomorskiego odcinka *Camino Polaco* (Iława – Mogilno/Trzemeszno)

KATEGORIA I: Organizacja szlaku

Dane do oceny w ramach tej kategorii pochodzą z dokumentacji szlaku, kwerendy naukowej, ankiety skierowanej do koordynatora szlaku oraz wywiadów z administratorami obiektów kluczowych na szlaku. Weryfikacja uzyskanych danych została przeprowadzona podczas wizji lokalnej [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 135].

I.A. Uzasadniona tematyzacja szlaku

I.A.a. Literatura naukowa tematyzująca badany odcinek szlaku

Monografia naukowa na temat szlaku (za pierwszą – 20 pkt)

1. Mróz Ł., 2019, *Droga św. Jakuba w Polsce*, Wydawnictwo Edytorial, Przeworsk – Rzeszów. **[20 pkt]**
2. Roszak P. (red.), 2011, *Camino de Santiago – nie tylko droga. Historia i współczesność Szlaku św. Jakuba*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń. **[0 pkt]**
3. Roszak P., Rozyrkowski W. (red.), 2014, *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość. Tom 1.*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2014. **[0 pkt]**
4. Roszak P., Rozyrkowski W. (red.), 2015, *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość. Tom 2.*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń. **[0 pkt]**

5. Roszak P., Rozyrkowski W. (red.), 2016, *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość. Tom 3.*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń. **[o pkt]**
6. Roszak P., Mróz F., Rozyrkowski W. (red.), 2019, *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość. Tom 4.*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń. **[o pkt]**
7. Wyrwa A.M., 2009, *Święty Jakub Apostoł. Malakologiczne i historyczne ślady peregrynacji z ziem polskich do Santiago de Compostela*, Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, Lednica – Poznań. **[o pkt]**

Artykuły lub samodzielne rozdziały w opracowaniach naukowych poświęcone szlakowi** (do 3, po 5 punktów każdy)

1. Mróz F., 2015, *Droga św. Jakuba w Polsce – geneza i rozwój – w 10. rocznicę otwarcia pierwszego szlaku jakubowego*, [w:] Wyrwa A. (red.), *Camino de Santiago. Szkice historyczne do peregrynacji i dziejów kultu św. Jakuba Apostoła Większego (wydanie II)*, Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, Lednica, s. 65–95. **[o pkt]**
2. Rozyrkowski W., 2011, *Kult św. Jakuba Większego w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach*, [w:] Roszak P. (red.), *Camino de Santiago – nie tylko droga. Historia i współczesność Szlaku św. Jakuba*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, s. 217–250. **[o pkt]**
3. Rozyrkowski W., 2013, *Pielgrzymki do św. Jakuba z obszaru państwa zakonu krzyżackiego w Prusach*, [w:] Jackowski A., Mróz F., Mróz Ł. (red.), *1200 lat pielgrzymek do grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków, s. 257–268. **[o pkt]**
4. Wiśniewski Sz., 2013, *Szlak św. Jakuba w Ciechocinie i okolicach*, [w:] Bartoszewski R., *Z dziejów Ziemi Dobrzyńskiej. Materiały XVII Konferencji Historycznej »Z dziejów ziemi dobrzyńskiej« w Ciechocinie w dniu 17 października 2012 r.*, Dobrzyń nad Wisłą, s. 199–201. **[o pkt]**

Monografie o charakterze naukowym poświęcone obiektom kluczowym szlaku*** (do 3, po 3 pkt za każdą pozycję):

1. Kluczwajd K. (red.), 2010, *Dzieje i skarby kościoła świętojakubskiego w Toruniu. Materiały z IV Sesji Naukowej Toruńskiego Oddziału Stowarzyszenia Historyków Sztuki, z cyklu „Dzieje i skarby kościołów toruńskich”, zrealizowanej przy współpracy Biblioteki Uniwersyteckiej UMK w Toruniu, 26-28 października 2009 roku*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa – Oddział w Toruniu, Toruń. **[o pkt]**
2. Rozynkowski W., 2001, *Toruń – Kaszczorek: historia i teraźniejszość*, Wydawca „Scriptor M&A”, Toruń. **[o pkt]**
3. Rozynkowski W., 2004, *Szkice z dziejów parafii w Mszanie*, Toruńskie Wydawnictwo Diecezjalne, Toruń. **[o pkt]**
4. Rozynkowski W., Mróz M. (red.), 2003, *Sanktuaria maryjne diecezji toruńskiej*, Toruńskie Wydawnictwo Diecezjalne, Toruń. **[o pkt]**

Artykuły lub samodzielne rozdziały w opracowaniach naukowych poświęcone obiektom kluczowym szlaku i analizujące je w m.in. kontekście tematyki szlaku****
(do 3, po 5 punktów każdy)

1. Łbik L., 2000, *Kolekcja relikwii z kujawskiego Strzelna*, [w:] „Materiały do dziejów Kujaw i Sztuki Bydgoszczy i regionu”, t. 5, Pracownia Dokumentacji i Popularyzacji Zabytków Wojewódzkiego Ośrodka Kultury w Bydgoszczy, s. 105–125. **[o pkt]**
2. Wysocka A., 2000, *Ołtarz relikwiarzowy p.w. Św. Krzyża w kościele p.w. Św. Trójcy w Strzelnie*, [w:] „Materiały do dziejów Kujaw i Sztuki Bydgoszczy i regionu”, t. 5, Pracownia Dokumentacji i Popularyzacji Zabytków Wojewódzkiego Ośrodka Kultury w Bydgoszczy, s. 126–135. **[o pkt]**

I.A.b. Literatura popularna tematyzująca badany odcinek szlaku

Aktualna literatura popularna na temat szlaku w formie osobnych opracowań (do 3 pozycji, po 5 punktów za każdą):

1. Mróz F., Roszak P., 2020, *Camino – biegun, który nas prowadzi i przyciąga... Przewodnik po kujawsko-pomorskim odcinku Camino Polaco*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń. **[5 pkt]**

2. Bielicki T., Roszak P., 2012, *U progu Camino. Przewodnik po kujawsko-pomorskim odcinku Szlaku św. Jakuba*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń – Golub-Dobrzyń. [5 pkt]
3. Bielicki T., Roszak P., 2015, *On the Threshold of the Camino. A Tourist Guide to the Way of St. James in Kujavian-Pomeranian Province*, Nicolaus Copernicus University Press, Toruń. [5 pkt]
4. Antkowiak W., 2007, *Szlak św. Jakuba. Polska Droga. Odcinek Olsztyn – Toruń. Przewodnik dla pielgrzymów i turystów*, Toruń. [0 pkt]

I.A.c. Zgodność tematyczna poszczególnych obiektów z deklarowanym tematem szlaku

Spośród 26 obiektów ustalonych z koordynatorami szlaku, zgodność z deklarowanym tematem szlaku wykazuje 7 obiektów (26,9%). Na badanym odcinku Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* znajdują się trzy kościoły pw. św. Jakuba Starszego Apostoła – w Płonnem, Toruniu i Mogilnie (obiekty kluczowe szlaku). W kościele św. Jakuba w Toruniu oraz w bazylice św. Trójcy w Strzelnie przechowywane są relikwie św. Jakuba Starszego Apostoła [Łbik, 2000]. Caminowicze – pielgrzymi, którzy dotarli do grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela, zapewne dostrzegą podobieństwo romańskich kolumn w bazylice św. Trójcy w Strzelnie do compostelańskich kolumn w imponującym Portyku Chwały (*Pórtico de la Gloria*) w katedrze św. Jakuba. Ikonografię związaną ze św. Jakubem Apostołem znaleźć można w kilku kościołach na szlaku – m.in. w kościele pw. św. Tomasza Apostoła w Nowym Mieście Lubawskim, kościele farnym pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Brodnicy, na fasadzie bazyliki św. Trójcy w Strzelnie, przed kościołem pw. św. Mikołaja Biskupa i św. Konstancji w Gniewkowie oraz w kościołach pw. św. Jakuba w Płonnem, Toruniu i Mogilnie. W przypadku pozostałych obiektów trudno jednoznacznie wykazać zgodność tematyczną z deklarowanym tematem szlaku. Warto również wspomnieć, że w trzech miejscowościach przez które przebiega szlak znajdują się ul. św. Jakuba (Brodnica, Strzelno, Toruń), zaś w herbie gminy Wąpielsk – ustanowionym uchwałą Radę Gminy Wąpielsk z dnia 28 lipca 2017 r. – w górnej części herbu umieszczono złotą muszlę. W uzasadnieniu w sprawie ustanowienia herbu gminy zapisano m.in. „Chrześcijańska tradycja pielgrzymowania do miejsc świętych, a w interesującym nas przypadku biegnący przez teren gminy Wąpielsk – Szlak Świętego Jakuba, oraz pozostawianie

części gminy w obszarze administracyjnym parafii Świętego Jakuba, zachęciło władze gminy do wykorzystania jako elementu godła symbolu Świętego Jakuba czyli muszli” [Uchwała Rady Gminy Wąpielsk z dnia 28 lipca 2017 r. w: www.edzienniki.bydgoszcz.uw.gov.pl/WDU_C/2017/3166/akt.pdf [dostęp: 25.05.2020 r.]].

W porównaniu do innych odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce, analizowany odcinek *Camino Polaco* wypada niestety przeciętnie. Dla porównania na 317-km odcinku Małopolskiej Drogi św. Jakuba znajduje się 10 świątyń pw. św. Jakuba Starszego Apostoła [Mróz, 2014: 25]. [o pkt]

Suma punktów za podkategorię I.A.: 35 (z 50 możliwych)

I.B. Oznaczenie szlaku

I.B.a. Oznaczenie szlaku na trasie

Droga św. Jakuba *Camino Polaco* w województwie kujawsko-pomorskim została oznakowana przez znakarzy z Oddziału Miejskiego PTTK im. Mariana Sydowa w Toruniu pod przewodnictwem Henryka Miłoszewskiego. Szlak został oznakowany za pomocą żółtej muszli morskiej na niebieskim kwadracie o wymiarach 15 cm x 15 cm. Wygląd i stylizacja muszli jest wzorowana na oznakowaniu Drogi św. Jakuba w Hiszpanii, choć nie jest to ten sam kształt, jak na *Camino de Santiago* na Półwyspie Iberyjskim. Znakarze znakujący szlak przyjęli zasadę, że jeśli węższa część muszli jest skierowana ku górze, to znaczy kontynuowanie marszu na wprost. Analogicznie, gdy węższa część muszli jest skierowana w prawo – oznacza zmianę kierunku w prawo; gdy jest skierowana w lewo – należy wybrać drogę w lewo. W wielu miejscach na szlaku można spotkać zintegrowane ze znakiem muszli żółte strzałki znajdujące się pod muszlą, wskazujące kierunek marszu. Żółte strzałki są bardzo pomocne zwłaszcza przy skrzyżowaniach dróg oraz w terenach trudnych orientacyjnie, gdzie z różnych przyczyn nie było możliwe umieszczenie znaku muszli [Bielicki, Roszak, 2012: 10; Mróz, Roszak, 2020].

Oznakowanie *Camino Polaco* zostało wykonane bardzo dobrze i co najważniejsze – zgodnie z zasadami znakowania szlaków pieszych zawartych w „Instrukcji znakowania szlaków turystycznych” opracowanej przez PTTK. Generalnie więc, na całym odcinku *Camino Polaco* wędrowiec – pielgrzym nie powinien mieć wątpliwości i problemów przy wybraniu właściwej drogi (wyjątkiem jest odcinek szlaku prowadzący od ruin

Zamku Dybowskiego do Małej Nieszawki – szczególnie nad brzegiem Wisły – na którym oznakowanie szlaku jest niestety sporadycznie) [Mróz, Roszak, 2020].

Trasę *Camino Polaco* poprowadzono z wykorzystaniem istniejącej sieci szlaków turystycznych, zwłaszcza międzynarodowego szlaku pieszego E-11 (Słubice – Ogrodniki). Szlak został poprowadzony w dużej części wzdłuż dróg gruntowych (drogi o nawierzchni gruntowej) lub dróg twardych (drogi z jezdnią o nawierzchni bitumicznej, betonowej, kostkowej lub brukowcowej oraz z płyt betonowych), a także ścieżek leśnych. **[20 pkt]**.

I.B.b. Oznaczenie fizyczne bezpośrednio przy obiektach szlaku

Pielgrzym – turysta wędrujący kujawsko-pomorskim odcinkiem *Camino Polaco* z Iławy do Mogilna/Trzemeszna znajdzie przy szlaku kilka kamiennych słupków, znanych pielgrzymom przemierzającym hiszpańskie *Camino de Santiago* jako tzw. *mojones* (Płonko, Ciechocin, Strzelno, Książ). W kilku miejscach przy szlaku (w Brodnicy, Radzikach Dużych, Szafarni, Toruniu, Małej Nieszawce oraz Strzelnie) umieszczono tablice informacyjne o Drodze św. Jakuba – *Camino Polaco*. Warto również podkreślić, że na teren przykościelny kościoła św. Jakuba w Toruniu prowadzi gotycka brama z filarem i barokową figurą św. Jakuba Apostoła. Przed bramą, w bruku umieszczona jest mosiężna płyta z muszlą św. Jakuba, którą odsłonięto podczas Dni Pampeluny organizowanych w Toruniu w kwietniu 2007 r.

Fizyczne oznaczenia bezpośrednio przy 11 obiektach szlaku (42,3%) **[3 pkt]**

I.B.c. Oznaczenie systemowe przebiegu szlaku:

Istnienie oznaczenia przebiegu szlaku oraz jego obiektów w systemie nawigacji satelitarnej lub w innych elektronicznych systemach prowadzenia ruchu:

W aplikacji „Mapy.cz” oznaczone zostały wszystkie obiekty kluczowe i obiekty formalnie zaliczone do kujawsko-pomorskiego odcinka *Camino Polaco*, a także przebieg międzynarodowego szlaku pieszego E-11 (Słubice – Ogrodniki), który w większości pokrywa się z przebiegiem *Camino Polaco*. Ślady GPS każdego z odcinków *Camino Polaco* w woj. kujawsko-pomorskim znajdują się także i są do pobrania na witrynie internetowej „Wikiloc”. **[10 pkt]**

Suma punktów za podkategorię I.B. – 33 (z 50 możliwych)

I.C. Koordynacja szlaku

I.C.a. Funkcjonowanie koordynatora szlaku

Jak już wspomniano kujawsko-pomorski odcinek *Camino Polaco* został oznakowany przez znakarzy z Oddziału Miejskiego PTTK im. Mariana Sydowa w Toruniu. Opiekunem tego szlaku jest tenże oddział PTTK. Należy jednak podkreślić, że działania związane z koordynacją szlaku pełni także Bractwo św. Jakuba Apostoła w Toruniu, którego członkowie podejmują liczne inicjatywy na szlaku oraz działania informacyjno-promocyjne *Camino Polaco*. Bractwo św. Jakuba Apostoła w Toruniu współpracuje także z duszpasterzami parafii położonych przy szlaku oraz stowarzyszeniami w celu prawidłowego funkcjonowania szlaku i obsługi ruchu turystycznego i pielgrzymkowego.

Rozwój i promocję kujawsko-pomorskiego odcinka *Camino Polaco* wspiera „Rada do spraw Rozwoju Szlaku Św. Jakuba” powołana 15 kwietnia 2013 r. na mocy zarządzenia marszałka województwa kujawsko-pomorskiego. Przewodniczącym Rady jest ks. dr hab. Piotr Roszak, prof. UMK, zaś wiceprzewodniczącymi: Beata Sawińska – przedstawiciel Marszałka Województwa kujawsko-pomorskiego oraz Henryk Miłoszewski – Prezes Miejskiego Oddziału PTTK w Toruniu. W skład Rady wchodzi także: Maria Pałucka – przedstawiciel Prezydenta Miasta Torunia, Zdzisława Marciniak – przedstawiciel Burmistrza Miasta Brodnicy, Bogdan Lipiński – przedstawiciel Burmistrza Miasta Kruszwicy, Adam Czaplicki – przedstawiciel Burmistrza Miasta Strzelna, Szymon Wiśniewski – przedstawiciel Golubsko-Dobrzyńskiej Organizacji Turystycznej oraz Jerzy Cieszyński – wójt Gminy Ciechocin. [www.kujawsko-pomorskie.pl/szlak-sw-jakuba]. Celem działalności Rady jest: „budowanie tożsamości regionu wokół Szlaku św. Jakuba, stworzenie nowej oferty dla mieszkańców i gości odwiedzających Kujawy i Pomorze oraz podjęcie działań na rzecz promocji Szlaku w kraju i zagranicą”. [https://www.kujawsko-pomorskie.pl/turystyka/32688-kolejne-posiedzenie-rady-programowej-ds-rozwoju-szlaku-sw-jakuba]. Kujawsko-pomorska „Rada do spraw Rozwoju Szlaku Św. Jakuba” opiniowała także przystąpienia województwa kujawsko-pomorskiego do Europejskiej Federacji Dróg św. Jakuba. Koniecznie jest w tym miejscu podkreślenie, że to samorząd województwa kujawsko-pomorskiego jako pierwszy w Polsce został przyjęty do tej europejskiej federacji, która zrzesza przedstawicieli regionów i organizacji z Hiszpanii, Portugalii, Włoch, Belgii, Niemiec, Litwy i Francji [www.saintjamesway.eu/en].

W dniach 28–30 marca 2017 r. w Toruniu odbyło jedno ze spotkań Europejskiej Federacji Szlaku św. Jakuba.

Badania nad historią i współczesnością Drogi św. Jakuba w Polsce i Europie (w tym także *Camino Polaco*) podejmuje Pracownia Szlaku św. Jakuba na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Tym interdyscyplinarnym zespołem naukowców kieruje również ks. dr hab. Piotr Roszak, prof. UMK. Comiesięczne spotkania pracowni są okazją do przedstawienia najnowszych wyników badań na temat *Camino de Santiago* oraz podejmowania przedsięwzięć popularyzujących Drogę św. Jakuba wśród młodzieży akademickiej. Warto również podkreślić, że Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu był pierwszą uczelnią w Polsce, który otrzymał Akademicką Akredytację Jakubową i został wpisany do projektu „Campus Stellae” łączącego młodzież akademicką i pracowników naukowo-dydaktycznych szkół wyższych z ideą pielgrzymowania Drogą św. Jakuba (Mróz, 2019).

[10 pkt]

I.C.b. Dostępność koordynatora szlaku

Dane koordynatorów kujawsko-pomorskiego odcinka *Camino Polaco* są publicznie i całorocznie dostępne poprzez stronę internetową Oddziału Miejskiego PTTK im. Mariana Sydowa w Toruniu (<http://pttk.torun.pl/kontakt.htm>) oraz Bractwo św. Jakuba w Toruniu (<http://caminopolaco.pl/>):

Biuro Zarządu Oddziału Miejskiego
Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego
ul. Piekary 41
87-100 Toruń
Tel. +48 56 622 29 21
E-mail: om.pttk@gmail.com
www.pttk.torun.pl/kontakt.htm

Bractwo św. Jakuba Apostoła w Toruniu
Rynek Nowomiejski 6
87-100 Toruń
E-mail: bractwo.torun@caminopolaco.pl
www.caminopolaco.pl **[5 pkt]**

I.C.c. Usługi informacyjne koordynatora w odniesieniu do szlaku

Stały, całoroczny i wyłączny numer telefoniczny dostępny w określonych dniach i godzinach:

Biuro Zarządu Oddziału Miejskiego

Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego

ul. Piekary 41

87-100 Toruń

Tel. +48 56 622 29 21

E-mail: om.pttk@gmail.com

www.pttk.torun.pl/kontakt.htm **[5 pkt]**

Obsługa i informacja na temat *Camino Polaco* w języku angielskim, włoskim i hiszpańskim przez członków Bractwa św. Jakuba Apostoła w Toruniu. **[6 pkt]**

I.C.d. Dodatkowe usługi koordynatora

Bractwo św. Jakuba Apostoła w Toruniu podejmuje szereg działań dodatkowych związanych z tematyką szlaku nie tylko na szczeblu regionalnym, ale także krajowym i międzynarodowym – organizując m.in. spotkania i międzynarodowe konferencje naukowe. Nie są to jednak komercyjne pakiety turystyczne. Organizowane są także pielgrzymki, a także przejścia o charakterze pielgrzymkowo-turystycznym oraz mikroeventy, związane tematycznie z kultem św. Jakuba i Drogą św. Jakuba. **[5 pkt]**

– oferowanie usługi przewodnickiej na szlaku **[2 pkt]**

Suma punktów za podkategorię I.C.: 33 (z 50 możliwych)

I.D. Dostępność turystyczna obiektów na szlaku**I.D.a. Faktyczna dostępność obiektów na szlaku**

Dostępność turystyczną wszystkich obiektów na szlaku oceniono na podstawie wizji lokalnej oraz wywiadów z osobami opiekującymi się obiektami – głównie z proboszczami parafii przez które przebiega szlak oraz z p. Dyrektorem Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni – dr Agnieszką Brzezińską. Badania terenowe oraz wywiady wykazały, że tylko 9 z 26 obiektów (34,6%) posiada dostępność pełną – są to: kościół pw. św. Tomasza Apostoła w Nowym Mieście Lubawskim, kościół farny pw. św.

Katarzyny Aleksandryjskiej w Brodnicy, kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Brodnicy (sanktuarium św. Antoniego), Ośrodek Chopinowski w Szafarni, kościół pw. św. Wojciecha w Parchaniu, kolegiata pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Kruszwicy, Bazylika Świętej Trójcy i Najświętszej Maryi Panny w Strzelnie, Bazylika pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i św. Michała Archanioła w Trzemesznie oraz kościół pw. św. Jana Apostoła w Mogilnie. Pozostałe obiekty posiadają dostępność ograniczoną. **[0 pkt]**

I.D.b. Dostępność komunikacyjna obiektów na szlaku

Dostępność komunikacyjna obiektów na szlaku – rozumiana według Mikos v. Rohrscheidt jako „możliwość dojazdu bezpośredniego do obiektów szlaku autobusem kursowym, autokarem lub samochodem osobowym oraz możliwość zaparkowania dla autokarów i parking dla samochodów w odległości nie większej niż 200 m od wejścia do obiektu” [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 141] jest bardzo dobra. Zagospodarowanie w postaci parkingów i możliwość dojazdu bezpośredniego do obiektów istnieje w przypadku wszystkich obiektów. **[20 pkt]**

Suma punktów za podkategorię I.D.: 20 (z 50 możliwych)

Suma punktów za całą kategorię I: 116 (z 200 możliwych)

KATEGORIA II: Ogólna atrakcyjność turystyczna szlaku

Dane zebrane do oceny w ramach tej kategorii pochodzą z opracowań naukowych na temat szlaku i poszczególnych obiektów, z dokumentacji szlaku oraz z przeprowadzonej wizji lokalnej w obiektach [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 141].

II.A. Autentyczność obiektów szlaku

Przeprowadzone badania wykazały, że 26 obiektów na kujawsko-pomorskim odcinku *Camino Polaco* ma charakter autentyczny (oryginalny, pierwotny). Żaden z obiektów nie został wykreowany specjalnie na potrzeby tego szlaku. **[40 pkt]**

II.B. Zwartość szlaku

Odległości pomiędzy każdymi dwoma kolejnymi obiektami szlaku nie przekraczają 30 km. **[15 pkt]**

II.C. Liczba obiektów należących formalnie do szlaku

Kujawsko-pomorski odcinek *Camino Polaco* liczy 26 obiektów spełniających wymogi formalne **[15 pkt]**

II.D. Regularna usługa transportowa zgodna z przebiegiem szlaku

Zgodnie z kryteriami A. Mikos v. Rohrscheidt za regularną usługę transportową uznano „możliwość skorzystania ze środków transportu publicznego kołowego lub szynowego albo środków transportu dostępnych w ramach odpowiadającej im oferty prywatnej, kursujących z częstotliwością minimum 2 razy dziennie w obu kierunkach przez przynajmniej 250 dni w roku (dla oferty całorocznej) lub przez minimum 120 dni w roku w zwartym okresie sezonu turystycznego (dla oferty sezonowej)” [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 144]. W przypadku badanego odcinka *Camino Polaco* regularna, całoroczna usługa transportowa łączy bezpośrednio 21 kolejnych obiektów szlaku (80,8%) – brakuje regularnej usługi transportowej pomiędzy miejscowościami Mszano – Radziki Duże; Gniewkowo – Parchanie; Parchanie – Kruszwica; Polanowice – Strzelno oraz Gębice – Wylatowo **[10 pkt]**

II.E. Stan utrzymania poszczególnych obiektów szlaku

W ocenie uwzględniono następujące elementy: brak zagrożeń budowlanych dla zwiedzających, wyposażenie obiektów w WC i węzły sanitarne, estetyczny wygląd zewnętrzny, estetyczny wygląd wewnętrzny oraz czystość bezpośredniego otoczenia obiektu [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 144].

Stan utrzymania 26 obiektów przy kujawsko-pomorskim odcinku *Camino Polaco* należy ocenić jako zadawalający, gdyż – w odniesieniu do konkretnego obiektu „spełnione zostały wszystkie lub wszystkie poza jednym z wymienionych warunków:

1. Brak zagrożeń budowlanych dla zwiedzających; 2. wyposażenie obiektów w WC i węzły sanitarne; 3. estetyczny wygląd zewnętrzny; 4. estetyczny wygląd wewnętrzny; 5. Czystość bezpośredniego otoczenia obiektów” [w:] Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 144].

Jedynym z warunków, który w przeważającej części badanych obiektów jest niespełniony to wyposażenie obiektów w dostępne toalety publiczne i węzły sanitarne.

[15 pkt]

Suma punktów za kategorię II: 95 (z 100 możliwych)

KATEGORIA III Turystyczno-kulturowy potencjał obiektów szlaku

Przyjęta w tej kategorii liczba punktów przypisana obiektom szlaku, odpowiadającym deklarowanej tematyce szlaku jest znacznie wyższa niż ta przypisana innym kategoriom tematycznym. Tematyka szlaku jest bowiem kluczowym elementem, który decyduje o sile przyciągania turystów [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 144].

III.A. Znaczenie kulturowe obiektów zgodne z tematyzacją szlaku

– obiekty o znaczeniu międzynarodowym (do 3, po 20 pkt):

1. Kościół pw. św. Jakuba Apostoła w Toruniu znajduje się w obrębie Zespołu Staromiejskiego, który w 1997 r. został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO, w 2000 na listę „7 cudów Polski”, a w 2018 r. zajął pierwsze miejsce w konkursie „7 Cudów Polski na 100-lecie Niepodległości”.

[20 pkt]

– obiekty o znaczeniu krajowym* (do 5 obiektów, po 10 pkt)

1. Zespół dawnego klasztoru norbertanek w Strzelnie – jeden z najcenniejszych zabytków sztuki romańskiej w Polsce. W skład zespołu wchodzi: bazylika pw. Świętej Trójcy, rotunda św. Prokopa, dawny klasztor oraz dwór prepozytów (obecnie plebania). Bezcennym zabytkiem w bazylice jest najliczniejszy i najbardziej oryginalny zbiór romańskiej dekoracji rzeźbiarskiej w Polsce. W skład tego zboru wchodzi trzy romańskie rzeźbione tympanony (czwarty to rekonstrukcja tympanonu zniszczonego w 1945 r.) oraz dwie wykute w piaskowcu kolumny z końca XII wieku (wszystkich kolumn jest siedem) [Mróz, Roszak, 2020]. Zespół dawnego klasztoru norbertanek w Strzelnie został uznany za Pomnik Historii rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy z dnia 20 kwietnia 2018 r. **[10 pkt]**

– obiekty o znaczeniu regionalnym** (do 5 obiektów, po 5 pkt):

1. Dawne opactwo benedyktynów z kościołem pw. św. Jana Apostoła – obecnie zespół klasztorny Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów w Mogilnie. Kościół pw. św. Jana Apostoła jest jednym z najcenniejszych zabytków sakralnej sztuki romańskiej w Polsce. W podziemiach kościoła znajdują się dwie krypty romańskie. W zachodniej krypcie podczas prac wykopaliskowych prowadzonych w latach 70. XX wieku odkryto m.in. kamienne fundamenty ołtarza oraz ceglany grobowiec opata, w którym znaleziono

gliniane naczynie służące do obmywania rąk podczas obrzędów liturgicznych (akwamanila) – unikatowy zabytek sztuki późnośredniowiecznej [Mróz, Roszak, 2020]. **[5 pkt]**

2. Bazylika pw. św. Tomasza Apostoła i sanktuarium Matki Bożej Łąkowskiej w Nowym Mieście Lubawskim – gotycka, trójnawowa świątynia, w 1971 r. podniesiona do rangi bazyliki mniejszej, a w dniu 25 marca 2012 r. erygowano Nowomiejską Kapitułę Kolegiacką. **[5 pkt]**

2. Zamek golubski w Golubiu-Dobrzyniu – czteroskrzydłowy, gotycko-renesansowy, konwentualny zamek krzyżacki wzniesiony w XIV wieku na wzgórzu górującym nad Golubiem-Dobrzyniem. **[5 pkt]**

3. Romańska kolegiata pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła oraz Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Kruszwicy – jeden z najcenniejszych romańskich obiektów sakralnych w Polsce i najstarsza, tak dobrze zachowana świątynia na Kujawach. Najcenniejszy zabytek kolegiaty – pergaminowy kodeks benedyktynów tzw. „Ewangeliarz kruszwicki” z lat 1160–1170 przechowywany jest w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie. **[0 pkt]**

4. Bazylika pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i św. Michała Archanioła w Trzemesznie – zaliczana do najpiękniejszych świątyń w Wielkopolsce i często nazywana „perłą baroku na Szlaku Piastowskim”. **[0 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.A.: 40 (z 60 możliwych)

III.B. Eventy zgodne z tematem szlaku

– wielodniowe, regularne eventy związane z tematem szlaku (od 2 dni trwania); (do czterech, za każdy 10 pkt):

1. „Europejskie Dni Camino de Santiago” w Toruniu zorganizowane przez Europejską Federację Szlaku św. Jakuba (19-20 października 2019 r.).

Warto podkreślić, że w latach 2010–2012 w Toruniu organizowane było *Święto ulicy św. Jakuba* (Barwińska, 2014). **[10 pkt]**.

2. Szkoła Jakubowa w Mogilnie – zorganizowana w 2019 roku (w 2020 r. ze względu na pandemię koronawirusa COVID-19 przełożone) przez Bractwo św. Jakuba w Toruniu i Pracownię Szlaku św. Jakuba na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. **[10 pkt]**

– jednodniowe, regularne *eventy* tematyczne* organizowane w ramach działalności szlaku (nawiązujące do tematyki i charakteru szlaku) lub jego obiektów (za każdy 5 punktów):

1. Odpust na św. Jakuba Apostoła w Płonnem (lipiec, 1 dzień) **[5 pkt]**
2. Odpust na św. Jakuba Apostoła w Mogilnie (lipiec, 1 dzień) **[5 pkt]**
3. I Forum Ekonomiczne – *Camino Polaco* zorganizowane przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu – 18 października 2019 r. **[0 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.B.: 30 (z 40 możliwych)

III.C. Dodatkowe atrakcje tematyczne:

– w obiektach szlaku (do czterech, po 5 pkt):

1. Comiesięczne spotkanie Pracowni Szlaku św. Jakuba na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. **[5 pkt]**
2. Kamienne drogowskazy *Camino de Santiago* przywiezione z Hiszpanii tzw. *mojones* (Płonko, Ciechocin, Strzelno, Książ). **[5 pkt]**
3. Kujawsko-Pomorski Paszport Pielgrzyma – opracowany w 2011 r. z inicjatywy Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu przy współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Paszport można otrzymać w Pracowni Szlaku św. Jakuba na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, ul. Gagarina 37 [Bielicki, Roszak, 2012]. **[5 pkt]**
4. Kujawsko-pomorska Odznaka św. Jakuba ustanowiona w 2012 r. i wydawana przez Oddział Miejski PTTK w Toruniu przy ul. Piekary 41. **[5 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.C.: 20 (maksymalna)

III.D. Znaczenie historyczne obiektów szlaku

– obiekty o międzynarodowym znaczeniu historycznym (do 2, po 10 pkt): **brak [0 pkt]**

– obiekty o krajowym znaczeniu historycznym* (do 3, po 5 pkt):

1. Kościół pw. św. Marii Magdaleny w Kurzężniku. Świątynia zbudowana z cegły na planie prostokąta około 1300 r. Do najcenniejszych zabytków kościoła

zaliczyć należy przede wszystkim gotycki krucyfiks z początku XV wieku oraz obraz Matki Bożej namalowany na drewnie, który znajdował się w kaplicy zamkowej. W Kurzętniku, na początku lipca 1410 r., według planów Wielkiego Mistrza Zakonu Krzyżackiego Ulryka von Jungingena miała rozegrać się decydująca bitwa z wojskami króla Władysława Jagiełły. W dniu 10 lipca 1410 r., wojska polsko-litewskie w drodze na Malbork stanęły pod Kurzętnikiem, aby tu przejść przez brody nad Drwęcą. Szpiedzy krzyżaccy poznali jednak marszrutę wojsk Jagiełły. Dlatego Ulryk von Jungingen zgrupował po drugiej stronie rzeki swoje wojska, które miały zdzielić ogniem i rozgromić jazdą konną armię polsko-litewską. Jagiełło nie dał się jednak wciągnąć w zasadzkę i zarządził odwrót spod Kurzętnika w kierunku Lidzbarka i Działdowa [Mróz, Roszak, 2020]. **[5 pkt]**

2. Bazylika pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i św. Michała Archanioła w Trzemesznie. Przez wieki utrzymywała się tradycja, w myśl której nowo wybrani Prymasi Polski zdążający do archikatedry św. Wojciecha w Gnieźnie zatrzymywali się na nocleg w Trzemesznie, a następnie rano po Mszy św. w klasztornej kościele pielgrzymowali w asyście duchowieństwa i wiernych do Gniezna. Zwyczaj ten kontynuowali pod odzyskaniem przez Polskę niepodległości arcybiskup August Hlond w 1926 r., a w 1948 r. arcybiskup Stefan Wyszyński. Przed ingresem do archikatedry gnieźnieńskiej do Trzemeszna przybył również z krótką wizytą kard. Józef Glemp, arcybiskup Józef Kowalczyk i obecny Prymas Polski, arcybiskup Wojciech Polak [Mróz, Roszak, 2020]. **[5 pkt]**

– obiekty o regionalnym znaczeniu historycznym** (do 3, po 2 pkt):

- ✓ Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Kaszczorku – obecnie dzielnicy Torunia. Wieś Kaszczorek była lokowana w 1242 r. i stanowiła własność biskupów kujawskich. Pod koniec XIII w. biskup włocławski Wisław osiedlił tu wspólnotę pięciu begardów, którzy zbudowali w Kaszczorku jedyny na polskich ziemiach kościół i klasztor. Po potępieniu begardów na soborze w Vienne, w 1321 r. bagardzi zostali stąd usunięci, a klasztor i kościół przeszedł w posiadanie dominikanów toruńskich. Świątynia została zbudowana w XIV wieku. Zniszczona podczas reformacji i odbudowany po 1587 r. W 1966 r. w świątyni wybuchł pożar, w trakcie którego spłonęło całe barokowe wyposażenie. Kościół odbudowano w 1972 r.

Suma punktów za podkategorię III.D.: 12 (z 20 możliwych)**III.E. Znaczenie biograficzne obiektów szlaku**

– za każdy obiekt związany z postacią o znaczeniu międzynarodowym (do 2, po 10 pkt):

1. Ośrodek Chopinowski w Szafarni – w 1824 i 1825 r. w Szafarni spędzał wakacje Fryderyk Chopin. Nastoletni kompozytor przyjeżdżał tu do rodziców szkolnego kolegi – Dominika Dziewanowskiego. W Szafarni Fryderyk Chopin poznawał folklor ziemi dobrzyńskiej i muzykę ludową, pod wpływem której zaczął komponować pierwsze mazurki. Regularnie ćwiczył tu grę na fortepianie i dawał koncerty w okolicznych majątkach [Mróz, Roszak, 2020]. **[10 pkt]**

2. Bazylika pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i św. Michała Archaniola w Trzemesznie – według Tradycji, w klasztorze w Trzemesznie zamieszkał św. Wojciech i tu spoczywało jego ciało po wykupieniu z rąk Prusów, zanim zostało przeniesione do Gniezna. **[10 pkt]**

– za każdy obiekt związany z postacią o znaczeniu krajowym (do 3, po 3 pkt):

2. Parchanie – we wsi znajduje się dworek generała Władysława Sikorskiego (1881–1943) – generała broni Wojska Polskiego, premiera (1922–1923) i ministra spraw wojskowych (1923–1924) II Rzeczypospolitej, Premiera Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie (1939–1943) i Naczelnego Wodza i Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych na Zachodzie (1939–1943). Generał Sikorski mieszkał i pracował w Parchaniu w miesiącach wiosenno-letnich w latach 1923–1939. W kościele pw. św. Wojciecha, w dniu 30 września 1936 r. wzięła ślub jedyna córka generała Sikorskiego – Zofia Leśniewska, która zginęła 4 lipa 1943 r. wraz z ojcem w katastrofie lotniczej nad Gibraltarem. **[0 pkt]**

– obiekt związany z postacią o znaczeniu regionalnym* (do 3, po 1 pkt)

1. Kościół pw. św. Jakuba w Toruniu. W świątyni znajduje się grób biskupa Adolfa Piotra Szelażka (1865–1950) – ordynariusza diecezji łuckiej na Wołyniu, którego proces beatyfikacyjny rozpoczął się 6 października 2013 r. **[0 pkt]**

2. Kościół pw. św. Jakuba w Mogilnie. Poboszczem parafii św. Jakuba w Mogilnie w latach 1898–1910 był ks. Piotr Wawrzyniak (1849–1910) – działacz społeczny i oświatowy, wielki patriota. **[0 pkt]**

– obiekt związany z postacią znaczącą w danej dziedzinie** (do 3, po 1 pkt)

1. Płonne – przed kościołem pw. św. Jakuba znajduje się zabytkowy obelisk ku czci Jana Nepomucena Dziewanowskiego (1782–1808) – urodzonego w Płonnem, kapitana Pułku Lekkokonnego (Polskiego) Gwardii Cesarskiej i Cesarstwa Francuskiego, bohatera w bitwie na przełęczy Somosierra w Hiszpanii. **[0 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.E.: 20 (maksymalna)

III.F. Związek obiektów szlaku z dziejami religii lub posiadanie aktualnego znaczenia dla życia religijnego

Ta kategoria waloryzacji nie jest brana pod uwagę ze względu na to, że szlak jest tematyzowany w zakresie religii **[0 pkt]**

III.G. Znaczenie obiektów na szlaku lub miejscowości położonych na szlaku dla innego typu turystyki kulturowej niż wskazany w temacie szlaku albo uwzględniony w pozostałych kategoriach

– obiekty o międzynarodowym znaczeniu dla turystyki eventowej (do 2 obiektów, po 10 pkt):

1. Toruń – ośrodek turystyki eventowej o znaczeniu międzynarodowym. **[10 pkt]**
2. Zamek golubski w Golubiu-Dobrzyniu – od 1977 r., co roku w lipcu na zamku odbywają się Międzynarodowe Turnieje Rycerskie – „widowiskowa i dynamiczna rywalizacja około stu konnych i pieszych” [<http://www.zamekgolub.pl>]. **[10 pkt]**

– obiekty o międzynarodowym znaczeniu dla turystyki obiektów militarnych

1. Twierdza Toruń – pruska twierdza, zbudowana w latach 1877–1914 dla obrony ówczesnej wschodniej granicy Królestwa Pruskiego. Twierdza otacza miasto dwoma pierścieniami – wewnętrznymi i zewnętrznymi, na które składa się ponad 150 obiektów, w tym 7 wielkich fortów głównych i 8 fortów pośrednich. Twierdza Toruń nie brała w bezpośrednich akcjach wojennych, dlatego należy

do najlepiej zachowanych tego typu zespołów obronnych w Europie [Mróz, Roszak, 2020]. **[o pkt]**

– obiekt o znaczeniu krajowym* (do 3, po 5 pkt): brak **[o pkt]**

– obiekty o regionalnym** znaczeniu dla turystyki obiektów militarnych (do 3, po 3 pkt):

1. Kurzętnik – ruiny zamku Kapituły Chełmińskiej zbudowanego w połowie XIV wieku.

[o pkt]

2. Ruiny zamku krzyżackiego z XIV wieku w Brodnicy. **[o pkt]**

3. Zamek golubski w Golubiu-Dobrzyniu. **[o pkt]**

4. Most Błękitnej Armii Generała Hallera w Golubiu-Dobrzyniu. **[o pkt]**

5. Ruiny zamku Kazimierza Wielkiego w Złotorii. **[o pkt]**

6. Ruiny zamku w Radzikach Dużych. **[o pkt]**

7. Ruiny zamku krzyżackiego w Toruniu. **[o pkt]**

8. Zamek Dybów (Zamek Dybowski) w toruńskiej dzielnicy Piaski. **[o pkt]**

9. Mała Nieszawka (teren pomiędzy ul. Topolową a ul. Przy Grobli) – relikty najstarszego zamku krzyżackiego w Polsce. **[o pkt]**

10. Ruiny późnogotyckiego zamku z zachowaną wieżą zamkową nazywaną „Mysią Wieżą” w Kruszwicy. **[o pkt]**

– obiekty o regionalnym** znaczeniu dla turystyki kulturowo-przyrodniczej:

1. Jezioro Jeziorak – najdłuższe jezioro w Polsce (maksymalna długość wynosi 27,45 km; maksymalna szerokość: 2,4 km; średnia głębokość: 4,1 m) i szóste co do wielkości jezioro w Polsce (pow. 31,52 km²). Jezioro rynnowe, które łączy się z Kanałem Elbląskim, dzięki czemu z Iławy można dopłynąć do Morza Bałtyckiego. **[o pkt]**

2. Rezerwat przyrody „Rzeka Drwęca” – rezerwat faunistyczny o pow. 1822 ha; najdłuższy rezerwat ichtiologiczny w Polsce. **[o pkt]**

3. Gopło – jezioro rynnowe na Pojezierzu Żnińsko-Mogileńskim (pow. około 2140 ha) – jest jednym z głównych ekosystemów faunistycznego rezerwatu przyrody „Nadgoplański Park Tysiąclecia” utworzonego w 1967 r. i funkcjonującym pod taką samą nazwą parku krajobrazowego (1992 r.), a także Goplańsko-Kujawskiego obszaru chronionego. **[o pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.G.: 20 (maksymalna)**III.H. Związek poszczególnych obiektów szlaku lub miejscowości na szlaku z innymi grupami etnicznymi albo z historią innych narodów (w sumie do dwóch obiektów dla danej grupy narodowej przy uwzględnieniu maksimum trzech różnych grup narodowych):**

Za każdy obiekt o znaczeniu regionalnym* lub w jednej dziedzinie dla danej grupy narodowej (3 pkt)

1. Brodnica – dla narodowości rosyjskiej. W piwnicy kamienicy przy ul. Przykop 3 w Brodnicy, w lutym 1945 r. NKWD przez trzy dni więziło zdegradowanego kapitana Armii Czerwonej Aleksandra Solżenicyna (1918–2008) – rosyjskiego pisarza i laureata Nagrody Nobla w dziedzinie literatury. Z Brodnicy Solżenicyn został przewieziony do więzienia śledczego na Łubiance i na Butyrki w Moskwie, a następnie zesłany na „wieczne osiedlenie” do wioski Kok-Terek w Kazachstanie. Ten brodnicki epizod z życia znalazł się na stronach jego trzytomowego dzieła „Archipelag GUŁag”: „Nasz los obróci się na nice/Co nasze będzie znowu naszym/Pięć dni po grudzie, wśród śnieżycy/Pieszko z Ostródy do Brodnicy/Tatarski konwój gnał nas w jasyr” [Mróz, Roszak, 2020].

[3 pkt]

2. Trzemeszno – dla narodowości czeskiej. Jak już wspomniano w Trzemesznie spoczywało ciało św. Wojciecha po wykupieniu z rąk Prusów, zanim zostało przeniesione do Gniezna. Kult domniemanego grobu św. Wojciecha oraz relikwii jego ramienia potwierdzają już w XII wieku kroniki klasztorne. Przez wieki Trzemeszno było znanym w Wielkopolsce ośrodkiem pielgrzymkowym. Grób męczennika umiejscawiano na skrzyżowaniu nawy głównej i transeptu świątyni. Postawiona w tym miejscu konfesja spłonęła w 1945 r. Obecnie przypomina o nim figura św. Wojciecha umieszczona w ołtarzu [Mróz, Roszak, 2020]. **[3 pkt]**

3. Drewniany kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Małej Nieszawce – dla narodowości niderlandzkiej. Obiekt wzniesiony w 1890 r. jako kaplica menonitów – protestancka grupy wyznaniowa powstała w 1539 r. w Niderlandach. W wyniku prześladowań, w drugiej połowie XVI wieku część menonitów opuściła Niderlandy, Szwajcarię i północne Niemcy (Fryzję) i osiedliła się na Żuławach, Dolinie Dolnej Wisły, Kotlinie Toruńskiej oraz w Kazuniu koło Warszawy. Miejscowości w których

zamieszkali menonici nazywane były koloniami olęderskimi [Mróz, Roszak, 2020].

[3 pkt]

4. Cmentarz żydowski (ul. Leśna) w Gębicach – dla narodowości żydowskiej.. W 1830 r. w Gębicach ukonstytuowała się samodzielna gmina żydowska, do której należeli Żydzi z Gębic, Kwieciszewa i Ruzieniewa. W 1836 r. Żydzi zbudowali w mieście synagogę, która nie zachowała się do czasów współczesnych. W 1858 r. gmina żydowska liczyła 81 członków. Pamięć Żydów spoczywających na cmentarzu upamiętnia tablica postawiona dzięki Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego.

[3 pkt]

Dodatkowo za każdy obiekt spośród wymienionych, będący zespołem więcej niż 2 różnych pojedynczych obiektów albo za zgrupowanie więcej niż 2 różnych obiektów z tej grupy na terenie jednej miejscowości lub gminy (do 3) (2 punkty):

1. Mała Nieszawka – we wsi znajduje się cmentarz menonicki, na którym pochowani są „olęderscy” osadnicy oraz kościół zbudowany pod koniec XIX w. jako kaplica menonitów. **[2 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.H.: 14 (z 20 możliwych)

III.I. Dodatkowe punkty za ofertę wszystkich obiektów wpisanych powyżej klas

– stały przewodnik obiektowy w języku polskim: (za pierwszych 5 obiektów po 2 pkt):

1. Zespół dawnego klasztoru norbertanek w Strzelnie (bazylika pw. Świętej Trójcy, rotunda św. Prokopa) **[2 pkt]**

2. Szafarnia – Ośrodek Chopinowski **[2 pkt]**

3. Dawne opactwo benedyktynów z kościołem pw. św. Jana Apostoła – obecnie zespół klasztorny Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów w Mogilnie **[2 pkt]**

– minimum dwa języki obce w ofercie zamawianego przewodnika obiektowego (w pierwszych pięciu obiektach, po 1 pkt):

1. Szafarnia – Ośrodek Chopinowski **[1 pkt]**

2. Dawne opactwo benedyktynów z kościołem pw. św. Jana Apostoła – obecnie zespół klasztorny Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów w Mogilnie **[1 pkt]**

– możliwość zamówienia przewodnika obiektowego (pierwsze 5 obiektów po 1 pkt):

1. Golub-Dobrzyń – kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Golubiu **[1 pkt]**
2. Kościół pw. św. Jakuba w Toruniu **[1 pkt]**
3. Romańska kolegiata pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła oraz Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Kruszwicy **[1 pkt]**
4. Bazylika pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i św. Michała Archanioła w Trzemesznie **[1 pkt]**

– własny materiał informacyjny w obiekcie (do 10 obiektów, po 1 pkt od obiektu):

1. Kościół pw. św. Jakuba w Toruniu **[1 pkt]**
2. Romańska kolegiata pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła oraz Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Kruszwicy **[1 pkt]**
4. Zespół dawnego klasztoru norbertanek w Strzelnie (bazylika pw. Świętej Trójcy, rotunda św. Prokopa) **[1 pkt]**
5. Szafarnia – Ośrodek Chopinowski **[1 pkt]**
6. Dawne opactwo benedyktynów z kościołem pw. św. Jana Apostoła – obecnie zespół klasztorny Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów w Mogilnie **[1 pkt]**

– własny materiał informacyjny w obiekcie przynajmniej w dwóch językach obcych w obiektach (pierwsze 5 obiektów po 1 pkt):

1. Zespół dawnego klasztoru norbertanek w Strzelnie (bazylika pw. Świętej Trójcy, rotunda św. Prokopa) **[1 pkt]**
2. Szafarnia – Ośrodek Chopinowski **[1 pkt]**
3. Dawne opactwo benedyktynów z kościołem pw. św. Jana Apostoła w Mogilnie **[1 pkt]**

– sklep obiektowy oferujący przedmioty związane z tematem obiektu lub obiektu i szlaku (za pierwszych 5, po 3 pkt):

1. Zespół dawnego klasztoru norbertanek w Strzelnie **[3 pkt]**
2. Szafarnia – Ośrodek Chopinowski: kawiarnia połączona z sklepem **[3 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.I.: 26 (z 30 możliwych)

III.J. Punkty dodatkowe za obiekty unikalne

– Obiekt z Listy Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO w ramach szlaku lub w gminie, przez którą przebiega szlak:

– Zespół Staromiejski w Toruniu – w 1997 r. wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO. **[25 pkt]**

– za każdy Pomnik Historii w ramach szlaku lub gminie, przez który przebiega szlak:

1. Zespół dawnego klasztoru norbertanek w Strzelnie – Pomnik Historii. **[15 pkt]**

– za każdy obiekt unikalny w skali kraju (do 3 obiektów, po 5 punktów)

1. Romańska kolegiata pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła oraz Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Kruszwicy. **[5 pkt]**

2. Dawne opactwo benedyktynów z kościołem pw. św. Jana Apostoła w Mogilnie. **[5 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.J.: 50 (maksymalna)

Suma punktów za kategorię III: 232 (z 300 możliwych)

KATEGORIA IV: Obsługa własna szlaku

Dane zestawione w tej podkategorii pochodzą z wywiadów z koordynatorami *Drogi Polskiej* oraz z wywiadów z duszpasterzami poszczególnych obiektów. Dane te zostały zweryfikowane podczas badań terenowych.

IV.A. Informacja i promocja szlaku

– działanie własnego, aktualizowanego portalu internetowego:

www.caminopolaco.pl **[10 pkt]**

– każda samodzielna, autoryzowana strona internetowa obiektu należącego do szlaku pozostająca w połączeniu z portalem szlaku (do 10 obiektów i stron, za 3 pierwsze po 3 punkty, za następnych siedem po 1 punkcie)

1. Szafarnia – Ośrodek Chopinowski: www.szafarnia.art.pl **[3 pkt]**

– wersje obcojęzyczne na portalach internetowych obiektów (liczone na maksimum 5 portalach obiektów do 2 wersji, za każdą po 1 punkcie):

1. Szafarnia – Ośrodek Chopinowski: www.szafarnia.art.pl (wersja w języku angielskim) **[1 pkt]**
2. Golub-Dobrzyń – kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Dobrzyniu nad Drwęcą: <http://www.katarzynadobrzyn.pl/index.php> (wersja w języku angielskim, francuskim i niemieckim) **[2 pkt]**

– dokumentalne filmy telewizyjne oświęcone szlakowi lub tematowi szlaku zrealizowane w ciągu ostatnich 2 lat przed badaniem (do 3, każdy po 5 punktów)

1. Cykl 5 filmów pt „Grunt to Droga”; scenariusz i reżyseria: Teresa Kudyba; konsultacja naukowa: ks. dr hab. Piotr Roszak, prof. UMK; zdjęcia: Zbigniew Bartosik, Mariusz Przygoda; produkcja: tress-FILM na zlecenie Fundacji Chopin w Ogrodzie Sztuk. **[15 pkt]**

– Publikacje książkowe o szlaku, przewodniki po szlaku, dostępne w sprzedaży (do 3 dostępnych pozycji, po 3 punkty)

1. Bielicki T., Roszak P., 2012, *U progu Camino. Przewodnik po kujawsko-pomorskim odcinku Szlaku św. Jakuba*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń – Golub-Dobrzyń 2012. **[3 pkt]**
2. Mróz F., Roszak P., 2020, *Camino – biegun, który nas prowadzi i przyciąga... Przewodnik po kujawsko-pomorskim odcinku Camino Polaco*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń. **[3 pkt]**

– Dodatek za obcojęzyczne wersje książek o szlaku i przewodników po szlaku (do pozycji i 4 wersji językowych, po 2 punkty za każdą)

1. Bielicki T., Roszak P., 2015, *On the Threshold of the Camino. A Tourist Guide to the Way of St. James in Kujavian-Pomeranian Province*, Nicolaus Copernicus University Press, Toruń 2015. **[2 pkt]**

– książki i albumy na temat poszczególnych obiektów na szlaku (do 5, po 3 pkt):

1. Albán Juárez A., Sławińska-Dahlig E., 2007, *Polska Chopina. Przewodnik po miejscach związanych z pobytem kompozytora*, Wydawnictwo: Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, Warszawa. **[3 pkt]**
2. Aleksandrowicz J., 1974, *Kruszwica: Gopło i okolice*, PTTK Oddział Nadgoplański, Bydgoszcz. **[3 pkt]**
3. Błachowski A., Sobierajska D., 2009, *Ziemia dobrzyńska: piękna nieznajoma*, Polskie Wydawnictwa Reklamowe, Toruń. **[3 pkt]**
4. Borawska T., Rietz H., 2000, *Przewodnik po starym Toruniu*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. **[3 pkt]**
5. Czechowski I., 1929, *Historja kościołów Strzelińskich*, Nakładem autora, Strzelno. **[3 pkt]**
6. Grabowski S., *Z dziejów Kurzętnika i okolic*, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 2008. **[0 pkt]**
7. Hewner K., 1998, *Kolegiata śś. Piotra i Pawła w Kruszwicy – Świadek dziewięciu stuleci*, Kruszwica 1998. **[0 pkt]**
8. Klim A., Stocka M., 1997, *Kościół pw. św. Jakuba w Toruniu*, Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony środowiska Kulturowego w Toruniu, Toruń. **[0 pkt]**
9. Kluczajd K. (red.), 2010, *Dzieje i skarby kościoła świętojakubskiego w Toruniu. Materiały z IV Sesji Naukowej Toruńskiego Oddziału Stowarzyszenia Historyków Sztuki, z cyklu „Dzieje i skarby kościołów toruńskich”, zrealizowanej przy współpracy Biblioteki Uniwersyteckiej UMK w Toruniu, 26-28 października 2009 roku*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa – Oddział w Toruniu, Toruń. **[0 pkt]**
10. Kowalski R., 2004, *Gmina Radomin zarys dziejów i walory turystyczno-krajoznawcze*, Wydawnictwo PWR, Radomin. **[0 pkt]**
11. Mikulski K. (red.), 2003, *Golub-Dobrzyń. Szkice z dziejów miasta*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. **[0 pkt]**
12. Mikulski K. (red.), 2008, *Historia Golubia-Dobrzynia*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. **[0 pkt]**
13. Mysłakowski P., 2010, *Ziemia Dobrzyńska w życiu rodziny Chopinów*, Studio Wydawnicze Familia, Warszawa. **[0 pkt]**

14. Polak J. Z., 2014, *Gmina Nowe Miasto Lubawskie. Szkice*, Wydawca: Imagine Design Group, Nowe Miasto Lubawskie. **[o pkt]**
15. Ratajski G., 1998, *Mogilno*, Wydawnictwo Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury, Poznań. **[o pkt]**
16. Rozyrkowski W., 2004, *Szkice z dziejów parafii w Mszanie*, Toruńskie Wydawnictwo Diecezjalne, Toruń. **[o pkt]**
17. Rozyrkowski W., 2001, *Toruń – Kaszczorek: historia i teraźniejszość*, Wydawca „Scriptor M&A”, Toruń. **[o pkt]**
18. Rybak D., 2014, *Strzelno: architektura i rzeźba romańska: przewodnik dla turystów i studentów*, Wydawnictwo Koronis, Bydgoszcz. **[o pkt]**
19. Rybak D., 2014, *Szlak Piastowski. Architektura i rzeźba romańska*, Wydawnictwo Koronis, Bydgoszcz. **[o pkt]**

– organizacja konferencji naukowej i popularyzacyjnej, związanej z tematyką szlaku w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem (punktowana jedna: 4 punkty):

1. Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Camino de Santiago – nowe szanse, stare wyzwania. Chrześcijański sens pielgrzymowania w historii, sztuce i teologii”; Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń, 19.10.2019 r. **[4 pkt]**

– inne formy promocji szlaku (jedna wybrana, 5 pkt):

1. Prezentacja kujawsko-pomorskiego odcinka Camino Polaco w trakcie sesji Festiwalu Regionów i Miast Europejskich w Brukseli: OPEN DAYS 2014 – 12th European Week of Regions and Cities – Proceedings, Bruksela, 6–9 października 2014 r. Referat ks. dr Piotra Roszaka pt. „The ‘prelude’ of Camino. St. James’s Way and cultural identity of Kuyavia and Pomerania” (<https://vojvodinahouse.eu/laravel-filemanager/files/shares/stranice/evropska-nedelja-gradova/open-days-2014/OD%202014%20-%20Proceedings.pdf>). **[5 pkt]**
2. I Forum Ekonomiczne – *Camino Polaco* zorganizowane przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu – 18 października 2019 r. Jednym z efektów forum było stworzenie znaku „Camino Friendly” – „Przyjazny Camino”, które Bractwo św. Jakuba w Toruniu będzie przyznawać punktom gastronomicznym i obiektom noclegowym, które będą otwarci na przyjęcie pielgrzymów – caminowiczów (zniżka za

usługi lub produkty) i w których będzie również można otrzymać stempel do paszportu pielgrzyma **[0 pkt]**

3. Promocja Camino-Polaco w mediach społecznościowych i portalach internetowych Europejskiej Federacji Szlaku św. Jakuba oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego **[0 pkt]**

Suma punktów za podkategorię IV.A.: 45 (maksymalna)

IV.B. Oferty wypraw po szlaku:

Stale oferty wycieczek po całym szlaku lub znacznej jego części (za każdą do 3, po 5 pkt) Bractwo św. Jakuba Apostoła w Toruniu – koordynator szlaku organizuje w ciągu roku wiele niekomercyjnych pielgrzymek pieszych na wybranych odcinkach *Camino Polaco*. **[5 pkt]**

Suma punktów za podkategorię IV.B.: 5 (z 20 możliwych)

IV.C. Oferta pakietowa turystyki kulturowej:

– pakiety dla poszczególnych obiektów szlaku* niezwiązane z całością szlaku (za każdy do czterech, po 4 pkt):

1. Szafarnia – Ośrodek Chopinowski: zwiedzanie ośrodka, audycje muzyczne, zwiedzanie parku. **[4 pkt]**
2. Zespół dawnego klasztoru norbertanek w Strzelnie – zwiedzanie bazyliki Trójcy Świętej i rotundy św. Prokopa. **[4 pkt]**
3. Dawne opactwo benedyktynów z kościołem pw. św. Jana Apostoła w Mogilnie: zwiedzanie kościoła, krypt, krużganków i wirydarza, usługa noclegowa i gastronomiczna. **[4 pkt]**

– pakiety dla miejscowości położonych na szlaku** zawierające zwiedzanie obiektów szlaku (za każdy do czterech, po 3 punkty): Toruń **[3 pkt]**, Kruszwica **[0 pkt]**, Strzelno **[0 pkt]**

Suma punktów za podkategorię IV.C.: 15 (z 20 możliwych)

IV.D. Inne elementy obsługi turystycznej:

Brak dodatkowych elementów obsługi turystycznej, jak np. działanie własnej organizacji turystycznej szlaku, czasopisma własnego szlaku czy istnienia uprawnień przewodnickich na szlaku. **[0 pkt]**

Suma punktów za kategorię IV: 65 (ze 100 możliwych)

KATEGORIA V: Pozostała oferta spędzania wolnego czasu na obszarze szlaku

Dane do oceny potencjału turystyczno-kulturowego w tej kategorii pochodzą głównie z opracowań geografii turystycznej Polski, „Kanonu Krajoznawczego Polski”, a także z dostępnych informatorów turystycznych regionów turystycznych i ośrodków turystycznych. W przypadku muzeów dla potrzeb waloryzacji i zgodnie z wytycznymi Mikos von Rohrscheidta przyjęto, że krajowe znaczenie muzeów jest udokumentowane przez wpisanie danego obiektu na ministerialną listę muzeów w Państwowym Rejestrze Muzeów (1 czerwca 2020 roku na listę tę wpisano 133 muzea) (<http://bip.mkidn.gov.pl/pages/rejestry-ewidencje-archiwa-wykazy/rejestry-muzeow.php>; Mikos von Rohrscheidt, 2010: 110). Informacje zostały zweryfikowane podczas badań terenowych.

V.A. Inna oferta turystyczno-kulturowa na obszarze szlaku**V.A.a. Muzea poza szlakiem lub poza tematem szlaku**

Muzea o znaczeniu krajowym, z kolekcjami lub eksponatami o znaczeniu międzynarodowym (do 3, po 7 pkt):

– brak **[0 pkt]**

Muzea o znaczeniu krajowym, z kolekcjami lub wystawami o znaczeniu ogólnopolskim (do 3, po 4 pkt):

1. Muzeum Okręgowe w Toruniu **[4 pkt]**

2. Muzeum Etnograficzne im. Marii Znamierowskiej-Prufferowej w Toruniu **[4 pkt]**

Muzea o znaczeniu regionalnym* (do 3, po 3 pkt):

1. Muzeum – Zamek w Golubiu **[3 pkt]**

2. Muzeum Regionalne w Brodnicy **[o pkt]**
3. Muzeum Diecezjalne w Toruniu **[o pkt]**
4. Muzeum Uniwersyteckie w Toruniu **[o pkt]**

Muzea o znaczeniu lokalnym ** (do 4, po 1 pkt):

1. Muzeum Dobrzyńskie w Dobrzyniu nad Wisłą **[o pkt]**
2. Muzeum Artylerii w Toruniu **[o pkt]**
3. Muzeum Przyrodnicze Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska UMK w Toruniu **[o pkt]**
4. Muzeum Zabawek i Bajek w Toruniu **[o pkt]**

V.A.b. Inne atrakcyjne z punktu widzenia turystyki kulturowej obiekty w miejscowościach na szlaku:

O znaczeniu międzynarodowym lub krajowym (do 3 na całym szlaku, po 5 punktów):
brak **[o pkt]**

O znaczeniu regionalnym (do 3 na całym szlaku, po 3 pkt):

1. Wieża ratuszowa w Toruniu – to najstarsza część Ratusza Staromiejskiego i najstarsza wieża tego typu na terenie środkowej i wschodniej Europy. Zbudowana w drugiej połowie XIV wieku poprzez podwyższenie wieży istniejącej od 1274 r. Na całym pobrzeżu Morza Bałtyckiego żaden ratusz nie posiada tego typu elementu. **[3 pkt]**
2. Bazylika katedralna św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty w Toruniu. Gotycka, trzynawowa bazylika budowana od drugiej połowy XIII w. do niemal końca XV wieku. W kaplicy św. Aniołów Stróżów (zwanej Kopernikowską) znajdują się pamiątki związane z Mikołajem Kopernikiem – gotycka chrzcielnica z końca XIII w., renesansowe epitafium z portretem astronoma oraz marmurowe popiersie z 1766 r. W kaplicy tej pochowane jest serce Jana Olbrachta. Na wieży świątyni dzwon „Tuba Dei” o wadze 7,2 t – jeden z największych średniowiecznych dzwonów kołysanych w Europie Środkowej [Mróz, Roszak, 2020]. **[3 pkt]**

O znaczeniu lokalnym* (do 4 na całym szlaku, po 1 pkt)

1. Ratusz Miejski w Brodnicy – zbudowany w latach na początku XX wieku, nazywany przez wiele dziesięcioleci „perłą Oberlandu” – „perłą Prus Górnych”. Każdego dnia, o godz. 12 z wieży ratusza odgrywany jest na trąbce hejnał, którego twórcą był Henryk Majewski – polski trębacz jazzowy. **[1 pkt]**

2. Tawerna Kaper w Brodnicy – budynek dawnej stajni-wozowni przebudowany na tawernę. **[1 pkt]**

2. Duży Rynek o nietypowym kształcie w Brodnicy – zbliżonym do wydłużonego trójkąta (choć geometrycznym trójkątem nie jest) oraz pozostałości po dawnym gotyckim ratuszu wybudowanym w XIV wieku – ośmioboczna wieża z zegarem. **[0 pkt]**

3. Pałac Anny Wazówny w Brodnicy – wzniesiony przed 1564 r.; w latach 1605–1625 mieszkała w nim Anna Wazówna. **[0 pkt]**

4. Neorenesansowy zespół pałacowo-parkowy w Wierzbiczanach. W 2018 r., w pięknie odrestaurowanym pałacu otwarto hotel z atrakcyjną ofertą wypoczynkową i regeneracyjną (m.in. strefą SPA). Pałac otacza piękny, 12-hektarowy park w stylu angielskim. **[0 pkt]**

5. Dworek generała Władysława Sikorskiego w Parchaniu. **[0 pkt]**

6. Kościół pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła w Wylatowie – barokowa świątynia zbudowana w drugiej połowie XVIII w. dzięki fundacji opata trzemeszeńskiego Michała Kosmowskiego herbu Kościesza. Jest to jedyna trójnawowa drewniana świątynia w Wielkopolsce. **[3 pkt]**

7. Dawny alumnat w Trzemesznie – zbudowany w 1773 r. staraniem opata trzemeszeńskiego Michała Kosmowskiego. W 1776 r. przekształcony w gimnazjum, które funkcjonowało do 1863 r. W gimnazjum uczyli się m.in. Hipolit Cegielski, Jan Śniadecki, Jędrzej (Andrzej) Śniadecki, Klemens Tomczek i Marian Langiewicz. **[0 pkt]**

V.A.c. Lokalne (miejskie lub gminne) trasy turystyczne o tematyce historycznej lub kulturowej:

– Materialne (spełniające wszystkie kryteria tras materialnych) (do 5, po 4 pkt):

1. Szlak forteczny (Toruń) **[4 pkt]**

– Realne lub wirtualne z dostępnymi publikowanymi opisami lub oznaczone w terenie* (do 5, po 2 pkt):

1. Szlak menonitów (Toruń – Dybów – Mała Nieszawka – Cierpice) [2 pkt]**V.A.d. Eventy poza tematem szlaku**

Regularne eventy o charakterze kulturowym, mające znaczenie międzynarodowe lub krajowe, odbywającą się w przestrzeni szlaku (do trzech, po 5 punktów): (wybrane)

1. Golub-Dobrzyń: Wielki Międzynarodowy Turniej Rycerski (w lipcu 2020 r. zaplanowana jest 44. edycja turnieju) **[5 pkt]**
2. Szafarnia: Ośrodek Chopinowski: Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina dla Dzieci i Młodzieży w Szafarni (we wrześniu 2020 r. zaplanowana jest 28. edycja konkursu) **[5 pkt]**
3. Toruń: Międzynarodowy Festiwal Światła „Bell Skyway Festival” **[5 pkt]**
4. Toruń: Międzynarodowy Festiwal Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych Camerimage – jest największym i najbardziej znanym festiwalem poświęconym sztuce autorów zdjęć filmowych [www.camerimage.pl/o-nas]. Toruń było gospodarzem tego wydarzenia w latach 1993–1999 i ponownie został od 2019 r. **[0 pkt]**
4. Toruń: Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Kontakt” **[0 pkt]**
5. Toruń: Międzynarodowe Spotkania Kapel Ludowych (organizowane od 1980 r.) **[0 pkt]**
6. Brodnica: Międzynarodowy Jarmark Ekologiczny „Jarmark z Królowną Anną” (w 2019 r. odbyła się 14. edycja jarmarku) **[0 pkt]**
7. Brodnica: Ogólnopolskie Dziecięce Spotkania Cyrkowe (w 2019 r. odbyła się 20. edycja imprezy) **[0 pkt]**
8. Brodnica: Ogólnopolski Festiwal „Brodnicka Uczta Teatralna” (w czerwcu 2019 r. odbyła się 13. edycja festiwalu) **[0 pkt]**
9. Toruń: Festiwal Muzyki i Sztuki Krajów Bałtyckich „Probaltica” organizowany od 1994 r. **[0 pkt]**

Regularne eventy o charakterze kulturowym, mające znaczenie przynajmniej regionalne*, odbywające się w przestrzeni szlaku (do 3, po 3 pkt):

1. Brodnica: Jesienne Impresje Orkiestr Dętych **[0 pkt]**
2. Toruń: Jarmark Katarzyński (w 2019 r. odbyła się 15. edycja jarmarku) **[0 pkt]**
3. Toruń: Święto Toruńskiego Piernika (impreza odbywa się od 2002 r.) **[0 pkt]**

Grupy rekonstrukcji historycznej czynne w gminach, przez które przebiega szlak, niezwiązane z tematem szlaku ani jego obiektami** (za każdą do 3, po 2 punkty)

1. Młodzieżowa Grupa Rekonstrukcyjno-Historyczna w Golubiu-Dobrzyniu. **[0 pkt]**

Suma punktów za podkategorię V.A.: 40 (maksymalna)

V.B. Pozostała oferta kulturowa na obszarze szlaku

V.B.a. Atrakcje kulturalne i rozrywka na szlaku

Funkcjonujące stałe placówki teatralne w miejscowościach (gminach) na szlaku (za pierwsze trzy obiekty, po 2 pkt):

1. Teatr im. Wilama Horzycy w Toruniu **[2 pkt]**
2. Teatr Baj Pomorski w Toruniu **[2 pkt]**

Stała filharmonia w miejscowościach na szlaku (za pierwsze trzy obiekty, po 2 pkt)

1. Toruńska Orkiestra Symfoniczna w Toruniu **[2 pkt]**

Stała opera w miejscowościach na szlaku (za pierwsze trzy obiekty, po 2 pkt): brak **[0 pkt]**

Stały teatr muzyczny (z ofertą operetek, musicali lub rewii artystycznych) na miejscu (za pierwsze dwie placówki, po 2 punkty)

1. Kujawsko-Pomorski Impresaryjny Teatr Muzyczny w Toruniu **[2 pkt]**

Stała oferta koncertów muzycznych (za pierwsze trzy obiekty, po 2 pkt):

1. Szafarnia – Ośrodek Chopinowski **[2 pkt]**

Kina całoroczne, funkcjonujące w miejscowościach (gminach) szlaku (do 4, po 1 pkt):

1. Toruń – Cinema City **[1 pkt]**
2. Toruń – Kino Centrum **[1 pkt]**
3. Toruń – Kino Studenckie „Niebieski Kocyk” **[1 pkt]**

Kluby i inne miejsca wieczornej rozrywki, funkcjonujące w miejscowościach na szlaku (do 4 obiektów, po 1 pkt):

1. Toruń – Klub Muzyczny „Lizard King” **[1 pkt]**

2. Toruń – „Star Club & Lounge” **[1 pkt]**
3. Toruń – „Moon Club Toruń” **[1 pkt]**
4. Toruń – „Muzyk Jam Session Club” **[1 pkt]**

V.B.b. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

Ogrody zoologiczne, wielkoprzestrzenne akwaria, parki dzikich zwierząt, inne duże obiekty zoologiczne (za każdy do trzech, po 2 pkt): brak **[0 pkt]**

Park narodowy z muzeum przyrodniczym na terenie gmin w przestrzeni szlaku (za każdą jednostkę po 4 pkt): brak **[0 pkt]**

Park krajobrazowy lub park kulturowy w gminach w przestrzeni szlaku (do trzech, po 2 pkt)*:

1. Brodnicki Park Krajobrazowy **[2 pkt]**
2. Park Krajobrazowy „Nadgoplański Park Tysiąclecia” **[2 pkt]**

Rezerwat przyrody na terenie gmin w przestrzeni szlaku (do trzech, po 1 punkcie)**:

1. Rezerwat przyrody „Bachotek” **[1 pkt]**
2. Rezerwat przyrody „Rzeka Drwęca” **[0 pkt]**
2. Rezerwat przyrody „Tomkowo” **[0 pkt]**
3. Rezerwat przyrody „Nadgoplański Park Tysiąclecia” **[0 pkt]**

Ogród botaniczny, palmiarnia, arboretum (za pierwsze dwa obiekty, po 2 punkty)

1. Ogród Zoobotaniczny w Toruniu **[2 pkt]**

Park miejski duży, kultywowany (od 4 ha) z obiektami sztuki (za pierwsze dwa po 1 punkcie): brak **[0 pkt]**

Park miejski duży, kultywowany, bez obiektów sztuki* (za pierwsze dwa po 1 punkcie):

1. Park Miejski w Toruniu **[1 pkt]**
2. Park Miejski w Mogilnie **[1 pkt]**

Suma punktów za podkategorię V.B.: 20 (maksymalna)

V.C. Pozostała oferta turystyczna na obszarze szlaku**V.C.a. Miejsca aktywnego wypoczynku:**

Centra aktywnego wypoczynku (do 3, po 2 pkt):

1. Toruń – Klub Start-Wisła **[2 pkt]**
2. Toruń – Ośrodek Rekreacji Konnej, Wiesław Kraszewski **[2 pkt]**
3. Toruń – park Linowy Barbarka **[2 pkt]**

V.C.b. Inne atrakcje przyrodnicze:

Jeziora (zdatne do kąpieli, dostępne) (za pierwsze dwa akweny, po 2 pkt):

1. Jezioro Bachotek **[2 pkt]**
2. Jezioro Gopło **[2 pkt]**

Pomniki przyrody (za pierwsze dwa na trasie szlaku, po 1 punkcie):

1. Pomnik przyrody „Góra Modrzewiowa” o pow. 0,36 ha w leśnictwie Płonne nadleśnictwa Golub-Dobrzyń. **[1 pkt]**
2. Przed bazyliką Świętej Trójcy w Strzelnie znajdują się cztery granitowe kamienie uznane za pomniki przyrody, z którymi wiąże się wiele legend. **[1 pkt]**

V.C.c. Pozostałe atrakcje turystyczne

Wieże widokowe stale dostępne (za pierwsze dwie na terenie gmin na szlaku, po 1 pkt):

1. Wieża zamkowa w Brodniczy **[1 pkt]**.
2. Mysia Wieża w Kruszwicy **[1 pkt]**
3. Wieża kościoła pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Golubiu **[0 pkt]**
4. Wieża ratuszowa w Toruniu **[0 pkt]**
5. Wieża bazyliki katedralnej św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty w Toruniu **[0 pkt]**

Możliwość zamówienia lotu turystycznego nad miejscowościami szlaku (za pierwszą ofertę 3 pkt):

1. Aeroklub Pomorski; Lotnisko Toruń-Bielany – oferta lotów turystycznych nad Toruniem **[3 pkt]**

Zabytkowe linie kolejowe normalnotorowe lub wąskotorowe z przynajmniej dwoma przystankami w miejscowościach szlaku* (za dwie pierwsze, po 3 pkt): brak **[0 pkt]**

Stała lub sezonowa regularna oferta rejsów białej floty po jeziorach lub rzekach w miejscowościach szlaku (za pierwsze dwie, po 1 pkt):

1. Rejsy statkiem Rusalka po Gople **[1 pkt]**
2. Rejsy po Wiśle w Toruniu **[1 pkt]**

Oznaczone trasy rowerowe na terenie szlaku, częściowo z nim zbieżne, łączące minimum dwie miejscowości szlaku, z wypożyczalnią rowerów (za pierwsze trzy, po 3 pkt):

1. Szlak rowerowy oznakowany przez znakarzy Oddziału Miejskiego PTTK w Toruniu. Trasa: Toruń – Lubicz – Golub Dobrzyń – Szafarnia – Płonne – Radziki Duże – Brodnica – Bachotek – Radomno (130 km). **[3 pkt]**
2. Trasa rowerowa „Dookoła Jeziora Kamienieckiego”. Trasa: Mogilno – Gozdawa – Chabsko – Wylatowo – Wasielewko – Łosośniki – Kamieniec (kościół p.w. św. Jakuba) – Rękawczyn – Ostrówek – Kamionek – Mogilno (około 30 km) **[3 pkt]**

Suma punktów za podkategorię V.C.: 20 (maksymalna)

V.D. Pozostałe czynniki wpływające na atrakcyjność turystyczną szlaku

V.D.a. Krzyżowanie się szlaków turystycznych

Krzyżowanie się szlaku z innym szlakiem turystyczno-kulturowym o zasięgu międzynarodowym lub krajowym, jeśli przynajmniej jeden obiekt należy do obu szlaków (za pierwsze trzy, po 5 pkt):

1. Toruń – kościół pw. św. Jakuba – Szlak Cysterski **[5 pkt]**
2. Toruń – Szlak Hanzeatycki **[5 pkt]**
3. Toruń – Europejski Szlak Gotyku Ceglanego **[5 pkt]**
4. Nowe Miasto Lubawskie – Szlak Grunwaldzki **[0 pkt]**

Krzyżowanie się szlaku z innym szlakiem turystyczno-kulturowym o zasięgu regionalnym, jeśli przynajmniej jeden obiekt należy do obu szlaków (za pierwsze trzy, po 3 pkt):

1. Szlak Mennonitów. Obiekt należący do obydwu szlaków: kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Małej Nieszawce. **[3 pkt]**
2. Kujawsko-Pomorski Szlak Fryderyka Chopina. Obiekt należący do obydwu szlaków: Szafarnia – Ośrodek Chopinowski. **[3 pkt]**

Krzyżowanie się szlaku z innym szlakiem turystyczno-kulturowym o zasięgu regionalnym, jeśli żaden obiekt nie należy do obu szlaków (za pierwsze trzy*, po 2 pkt):

1. Kujawsko-Pomorski Gęsinowy Szlak Kulinaryny **[2 pkt]**
2. Szlak Anny Wazówny **[0 pkt]**
3. Szlak Zamków Krzyżackich **[0 pkt]**
4. Szlak Wodny im. króla Stefana Batorego **[0 pkt]**

V.D.b. Duże miasta na szlaku

Miasta liczące 100–250 tys. mieszkańców, z rozwiniętą infrastrukturą handlową na miejscu, położone na szlaku (za każde do trzech, po 3 pkt): Toruń **[3 pkt]**

Miasta liczące 50–100 tys. mieszkańców, z rozwiniętą infrastrukturą handlową na miejscu, położone na szlaku (za każde do trzech, po 1 pkt): brak **[0 pkt]**

Suma punktów za podkategorię V.D.: 20 pkt (maksymalna)

Suma punktów za kategorię V: 100 (maksymalna)

KATEGORIA VI: Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna

Zgodnie z kryteriami zaproponowanymi przez Mikos v. Rohrscheidta ofertę noclegową oceniono w odniesieniu do jej różnorodności – od najwyższych kategorii hoteli, poprzez pensjonaty, hostele, szkolne schroniska młodzieżowe po gospodarstwa agroturystyczne, zaś obiekty gastronomiczne zostały oceniane pod kątem ofert kuchni tematycznej, kuchni tradycyjnej oraz regionalnej [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 158].

Dane do oceny potencjału turystyczno-kulturowego w tej kategorii pochodzą z: Centralnego Wykazu Obiektów Hotelarskich zamieszczonego na portalu Ministerstwa Sportu i Turystyki [<https://turystyka.gov.pl/cwoh/index>, dostęp: 25.05.2020 r.], portalu Polskiego Towarzystwa Schronisk Młodzieżowych [<http://www.ptsm.org.pl/>, dostęp: 25.05.2020 r.], portali przewoźników publicznych, oficjalnych portali internetowych obiektów noclegowych i gastronomicznych. Dane te zostały weryfikowane w trakcie badań terenowych prowadzonych na szlaku.

VI.A. Baza noclegowa na szlaku:

Obiekty noclegowe poszczególnych klas w trzech wyznaczonych miejscowościach, lub położonych poza nimi, lecz w promieniu 15 km od ich centrum (w sumie do 3 obiektów noclegowych dla całego szlaku i danej kategorii, po 2 punkty za każdy). Do badania wyznaczono miejscowości (i najbliższą okolicę): Golub-Dobrzyń i gminę wiejską Golub-Dobrzyń dla kościoła pw. św. Jakuba w Płonnem, miasto Toruń dla kościoła pw. św. Jakuba w Toruniu oraz Mogilno i gminę miejsko-wiejską Mogilno dla kościoła pw. św. Jakuba w Mogilnie.

Hotele:

– Hotele kategorii 5*****:

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Golubia-Dobrzynia **[0 pkt]**

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Torunia **[0 pkt]**

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Mogilna **[0 pkt]**

– Hotele kategorii 4****:

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Golubia-Dobrzynia **[0 pkt]**

Toruń: Copernicus Toruń Hotel **[2 pkt]**

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Mogilna **[0 pkt]**

– Hotele kategorii 3***:

Golub-Dobrzyń: Hotel „Vabank” **[2 pkt]**

Toruń: Hotel „Gotyk” **[2 pkt]**

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Mogilna **[0 pkt]**

– Hotele kategorii 2**:

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Golubia-Dobrzynia **[0 pkt]**

Toruń: Hotel „Czarna róża” **[2 pkt]**

Mogilno: Hotel Mogilno **[2 pkt]**

– Hotele kategorii 1*:

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Golubia-Dobrzynia **[0 pkt]**

Toruń: Hotel „Tramp” **[2 pkt]**

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Mogilna **[0 pkt]**

Hostele:

Brak hostelu w promieniu 15 km od Golubia-Dobrzynia **[0 pkt]**

Toruń: Hostel „Przystanek Toruń” **[2 pkt]**

Brak hostelu w promieniu 15 km od Mogilna **[0 pkt]**

Pensjonaty:

Golub-Dobrzyń: Willa Irys **[2 pkt]**

Toruń: Pensjonat „Winnica” **[2 pkt]**

Mogilno: Pensjonat „Dom w Lesie” w Wylatowie **[2 pkt]**

Schroniska turystyczne lub młodzieżowe:

Brak schroniska w promieniu 15 km od Golubia-Dobrzynia **[0 pkt]**

Toruń: Szkolne Schronisko Młodzieżowe, ul. Świętego Józefa 26 **[2 pkt]**

Mogilno: Szkolne Schronisko Młodzieżowe PTSM, ul. Piłsudskiego 16 **[2 pkt]**

Inne nieskategoryzowane stałe usługi noclegowe:

Golub-Dobrzyń: Hotel na Zamku Golubskim **[2 pkt]**

Toruń: Apartamenty Ceglane **[2 pkt]**

Mogilno: Conrado Ośrodek Sportowo-Rekreacyjny – Restauracja / Hotel **[2 pkt]**

Gospodarstwa agroturystyczne:

Golub-Dobrzyń: Gospodarstwo Agroturystyczne, Lucyna Kowalska, Handlowy Młyn **[2 pkt]**

Toruń: Gospodarstwo Agroturystyczne „Rancho” w Małej Nieszawce **[2 pkt]**

Mogilno: Gospodarstwo Agroturystyczne Ewy i Wojciecha Orchowskich w Wylatowie **[2 pkt]**

Suma punktów za podkategorię VI.A. – 36 (z 60 możliwych)

VI.B. Restauracje i inne obiekty gastronomiczne

Restauracje funkcjonujące bezpośrednio przy obiektach szlaku (do 5 lokali, po 4 pkt):
brak **[0 pkt]**

Dodatek za kuchnię tematyczną (danie związane z tematem szlaku), jeśli jest oferowana w wymienionych restauracjach przy obiektach (do pięciu lokali, po 2 pkt za obiekt):

Brak oferty kulinarnej, która mogłaby być uznana za zbieżną z tematem Drogi św. Jakuba **[0 pkt]**

Inne restauracje z kuchnią regionalną w miejscowościach przy szlaku* (do 5, po 2 pkt):

1. Golub-Dobrzyń: Restauracja „Vabank” **[2 pkt]**
2. Strzelno (Buszewo 1): „Zajazd pod Kogutkiem” **[2 pkt]**
3. Toruń: Restauracja „Karczma Spichrz” **[2 pkt]**
4. Toruń: Restauracja „Chleb i Wino” **[2 pkt]**
5. Toruń: „Gospoda Pod Modrym Fartuchem” **[2 pkt]**

Restauracje z kuchnią tradycyjną w miejscowościach przy szlaku** (do 5, po 1 pkt):

1. Nowe Miasto Lubawskie: TIFFANY HOTEL & RESTAURACJA **[0 pkt]**
2. Brodnica: Hotel Restauracja „Magnat” **[0 pkt]**
3. Golub-Dobrzyń: Hotel – Restauracja Zamek Golubski **[0 pkt]**
4. Toruń: Restauracja „Chleb i Wino” **[0 pkt]**
5. Toruń: Klub Muzyczny – Restauracja „Lizard King” **[0 pkt]**

Inne restauracje w miejscowościach przy szlaku*** (do 5, po 1 pkt):

1. Nowe Miasto Lubawskie: Restauracja „Il Cavaliere” **[0 pkt]**
2. Toruń: Restauracja „Pueblo” **[0 pkt]**
3. Toruń: Restauracja „Mio Piano” **[0 pkt]**
4. Toruń: Restauracja – Klub „Brando’s music” **[0 pkt]**
5. Wierzbiczany: Pałac Wierzbiczany **[0 pkt]**

Dodatkowe punkty za każdą z wymienionych restauracji, czynną dłużej niż do 22.00 (po 1 punkcie za każdą restaurację):

1. Golub-Dobrzyń: Restauracja „Vabank” **[1 pkt]**
2. Strzelno (Buszewo 1): „Zajazd pod Kogutkiem” **[1 pkt]**
3. Toruń: Restauracja „Karczma Spichrz” **[1 pkt]**

4. Toruń: Restauracja „Mistrz i Małgorzata” [1 pkt]
5. Toruń: Restauracja „Chleb i Wino” [1 pkt]
6. Toruń: „Gospoda Pod Modrym Fartuchem” [1 pkt]
7. Toruń: Restauracja „Pueblo” [1 pkt]
8. Toruń: Restauracja – Klub „Brando’s music” [1 pkt]

Dodatkowe punkty za regularną ofertę kulturalną niezwiązaną z tematem szlaku lub jego obiektów w każdej z wymienionych restauracji przy obiektach oraz w restauracjach z kuchnią regionalną lub tradycyjną albo za ofertę związaną z tematem szlaku, lecz nieregularną (do 5 restauracji – po 1 punkcie):

1. Toruń: Klub Muzyczny – Restauracja Lizard King [1 pkt]
2. Toruń: „Hard Rock Pub Pamela” [1 pkt]
3. Toruń: Restauracja „Mio Piano” [1 pkt]
4. Toruń: Restauracja – Klub „Brando’s music” [1 pkt]

Suma punktów za podkategorię VI.B.: 22 (z 60 możliwych)

VI.C. Komunikacja

VI.C.a. Dostępność komunikacyjna szlaku (obiekty kluczowe szlaku):

Obiekty kluczowe położone w odległości do 50 km od lotniska międzynarodowego (za pierwsze dwa obiekty po 5 pkt): brak [0 pkt]

Obiekty kluczowe położone w odległości do 50 km od lotniska krajowego* (za pierwsze dwa obiekty po 3 pkt): brak [0 pkt]

Obiekty kluczowe położone w odległości mniejszej niż 20 km od zjazdu z autostrady lub drogi ekspresowej (za pierwsze dwa obiekty po 5 pkt):

1. Toruń – kościół pw. Jakuba Apostoła – w odległości mniejszej niż 20 km od zjazdu z autostrady A1 – Autostrady Bursztynowej [5 pkt]
2. Mogilno – kościół pw. św. Jakuba Apostoła – w odległości mniejszej niż 20 km od zjazdu z drogi ekspresowej S5 [5 pkt]

Przebieg dróg krajowych przez gminy, w których znajdują się obiekty kluczowe szlaku (do 2 dróg krajowych na każdy obiekt, lecz do 5 dróg na cały szlak po 2 pkt):

1. Toruń:

- DK 10 [**2 pkt**]
- DK 15 [**2 pkt**]
- DK 80 [**0 pkt**]
- DK 91 [**0 pkt**]

2. Mogilno:

- DK 15 [**2 pkt**]

Duże dworce kolejowe w miejscowościach z obiektami kluczowymi (za pierwsze dwa po 3 pkt):

1. Toruń [**3 pkt**]

Pozostałe dworce kolejowe* w miejscowościach z obiektami kluczowymi (za każdy po 2 pkt):

1. Mogilno [**2 pkt**]

Dworce autobusowe w miejscowościach z obiektami kluczowymi (za każdy po 2 pkt):

1. Toruń [**2 pkt**]

2. Mogilno [**2 pkt**]

Przystanki* autobusowe w miejscowościach z obiektami kluczowymi (za każdy po 1 pkt):

1. Płonne [**0 pkt**]

VI.C.b. Transport zorganizowany na obszarze szlaku:

Stała linia kolejowa, autobusowa lub mikrobusowa łącząca przynajmniej cztery obiekty szlaku, w tym przynajmniej dwa obiekty kluczowe (za pierwsze 3 linie po 5 punktów):

1. Linia kolejowa PKP Polregio łącząca dwie miejscowości z obiektami kluczowymi (Toruń i Mogilno), a także inne miejscowości z innymi obiektami przy szlaku: Gniewkowo i Trzemeszno [**5 pkt**]

2. Linia autobusowa Arriva Bus Transport Sp. z o.o. łącząca dwie miejscowości z obiektami kluczowymi (Płonne i Toruń), a także miejscowości z innymi obiektami przy szlaku Golub-Dobrzyń **[5 pkt]**

Dodatkowe kursy regularnych linii kolejowych lub autobusowych w sezonie turystycznym (za pierwsze 5 linii i kursów po 2 pkt): brak **[0 pkt]**

Suma punktów za podkategorię VI.C.: 35 (z 80 możliwych)

Suma punktów za kategorię VI: 93 (z 200 możliwych)

Łączna suma punktów za wszystkie kategorie (I-VI): 706 (z 1000 możliwych)

Tab. 1. Zestawienie punktacji w poszczególnych zakresach dla kujawsko-pomorskiego odcinka Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* (Iława – Toruń – Mogilno/Trzemeszno)

Kategoria	Podkategorie	Punkty uzyskane	Maks. liczba możliwych punktów
Kategoria I: Organizacja szlaku	A. Tematyzacja szlaku	35	50
	B. Oznaczenie szlaku	33	50
	C. Koordynacja szlaku	33	50
	D. Dostępność obiektów	20	50
	Suma: cała kategoria:	121	200
Kategoria II: Ogólna atrakcyjność turystyczna szlaku	A. Autentyczność obiektów	40	40
	B. Zwartość szlaku	15	15
	C. Liczba obiektów	15	15
	D. Własna usługa transportowa	10	15
	E. Stan utrzymania obiektów	15	15
	Suma: cała kategoria:	95	100

Kategoria III: Turystyczno- kulturowy potencjał obiektów szlaku	A. Znaczenie kulturowe zgodne z tematem szlaku	40	60
	B. <i>Eventy</i> zgodne z tematyką	30	40
	C. Dodatkowe atrakcje tematyczne	20	20
	D. Znaczenie historyczne	12	20
	E. Znaczenie biograficzne	20	20
	F. Znaczenie religijne	0	20
	G. Znaczenie: inne typy turystyki kulturowej	20	20
	H. Znaczenie: grupy etniczne	14	20
	I. Dodatek: oferta obiektów	26	30
	J. Dodatek: obiekty unikalne	50	50
Suma: cała kategoria:		232	300
Kategoria IV: Obsługa własna szlaku	A. Promocja szlaku	45	45
	B. Oferty wypraw	5	20
	C. Oferta pakietowa	15	20
	D. Inne elementy obsługi turystycznej	0	15
	Suma: cała kategoria:	65	100
Kategoria V: Pozostała oferta turystyczna szlaku	A. Inna turystyczno- kulturowa	40	40
	B. Inna kulturowa, przyrodnicza	20	20
	C. Inna turystyczna	20	20
	D. Pozostałe czynniki	20	20
	Suma: cała kategoria:	100	100
Kategoria VI: Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna	A. Noclegi	36	60
	B. Gastronomia	22	60
	C. Komunikacja	35	80
	Suma: cała kategoria:	93	200
Suma dla wszystkie kategorie:		706	1000

8. Interpretacja wyników waloryzacji kujawsko-pomorskiego odcinka Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* (Iława – Toruń – Mogilno/Trzemeszno)

Przeprowadzona waloryzacja Drogi Polskiej metodą opracowaną przez A. Mikos von Rohrscheidta wykazała, że badany odcinek *Camino Polaco* zgodnie z osiągniętą punktacją ogólną (**706 pkt**) należy zakwalifikować jako **szlak o dużym potencjale turystycznym** [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 164]. Dla porównania, waloryzowanym już odcinkom Drogi św. Jakuba przypisano następującą liczbę punktów: 548 pkt – Wielkopolskiej Drodze św. Jakuba [Cerkaski, 2012: 72], 598 pkt – zachodniopomorskiemu odcinkowi Pomorskiej Drogi św. Jakuba [Duda, 2014: 86], 705 pkt – Małopolskiej Drodze św. Jakuba [2017: 123], 627 pkt – Drodze św. Jakuba *Camino Polaco* (odcinek „Suwalszczyzna” oraz „Warmia i Mazury”: Dusznica – Olsztyn) [Mróz, 2018: 123] oraz 499 pkt – Lwowskiej Drodze św. Jakuba *Via Regia* [Mróz, 2019:140].

Szczegółowa interpretacja wyników dla poszczególnych kategorii waloryzacji przedstawia się następująco. W kategorii I oceniano organizację i koordynację szlaku, zgodność poszczególnych obiektów z tematem szlaku, a także dostępność poszczególnych obiektów kujawsko-pomorskiego odcinka *Camino Polaco*. **W sumie w kategorii I przypisano badanemu odcinkowi *Camino de Santiago* 121 pkt (na 200 możliwych), co klasyfikuje go jako szlak realny.** Najslabiej oceniona w tej kategorii była zgodność tematyczna poszczególnych obiektów z deklarowanym tematem szlaku (zgodność tą wykazuje tylko 7 na 26 obiektów), fizyczne oznaczenia bezpośrednio przy obiektach szlaku (stwierdzono tylko przy 11 obiektach) oraz dostępność obiektów szlaku.

W kategorii II (ogólna atrakcyjność turystyczna szlaku) badany odcinek *Camino Polaco* został oceniony bardzo wysoko – na **95 punktów ze 100 możliwych**, co oznacza, że jest to **szlak zwarty i atrakcyjny turystycznie** [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 165]. Wszystkie 26 obiektów na szlaku mają charakter autentyczny, a ich stan utrzymania jest zadowalający, przy czym w wielu obiektach brakuje dostępnych toalet publicznych i węzłów sanitarnych. Odległości pomiędzy każdymi dwoma kolejnymi obiektami szlaku nie przekraczają 30 km, a ocena regularnej usługi transportowej wypadła także dobrze, gdyż w przypadku badanego odcinka *Camino Polaco* regularna, całoroczna usługa transportowa łączy bezpośrednio 21 kolejnych obiektów szlaku (80,8%).

W kategorii III – decydującej o turystyczno-kulturowym potencjale szlaku – kujawsko-pomorski odcinek *Camino Polaco* otrzymał 232 punktów na 300 możliwych, co plasuje go w grupie szlaków o wyraźnej tematycznej atrakcyjności turystyczno-kulturowej i jest odpowiedni dla różnych form turystyki kulturowej [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 167]. Wysoka ilość punktów przypisanych w tej kategorii wynika głównie z położenia przy szlaku obiektów o znaczeniu międzynarodowym (Zespół Staromiejski w Toruniu wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO) oraz krajowym (zespół dawnego klasztoru norbertanek w Strzelnie uznany za Pomnik Historii). Punktację w tej kategorii podwyższa również organizacja eventów zgodnych z tematem szlaku oraz znaczenie biograficzne obiektów przy szlaku – ich związanie z postaciami o znaczeniu międzynarodowym (Fryderyk Chopin, św. Wojciech). Wysoko została oceniona także oferta obiektów w zakresie przewodnictwa oraz własnego materiału informacyjnego.

Pozytywnie wypada również ocena szlaku pod kątem działań promocyjnych i obsługi własnej. **W kategorii tej szlak uzyskał 65 pkt ze 100 możliwych, co kwalifikuje go do szlaku z dostatecznym poziomem usług turystycznych i znaczną aktywnością autopromocyjną** [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 169]. Dobrze należy ocenić informację i promocję szlaku, bowiem badany odcinek *Camino Polaco* posiada własny, aktualizowany portal internetowy. Do tej pory wydane zostały trzy przewodniki po badanym odcinku szlaku: dwa w języku polskim oraz wersja w języku angielskim. W sprzedaży jest szereg publikacji książkowych, przewodnikowych i albumowych po obiektach przy szlaku. Badania nad kujawsko-pomorskim odcinkiem *Camino Polaco* prowadzą naukowcy zrzeszeni w Pracowni Szlaku św. Jakuba na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Pracownia jest organizatorem międzynarodowych konferencji naukowych związanych stricte ze szlakiem, a także comiesięcznych spotkań w trakcie których przedstawiane są najnowsze wyniki badań na temat *Camino de Santiago*.

W kategorii V (ogólna atrakcyjność turystyczna szlaku) kujawsko-pomorski odcinek *Camino Polaco* uzyskał maksymalną liczbę 100 punktów, co klasyfikuje go jako szlak o wybitnym znaczeniu kulturowo-turystycznym i ogólnoturystycznym (Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 170). Wpływ na tę ocenę ma przebieg szlaku przez Toruń – miasto z bogatą ofertą turystyczno-kulturową dla różnych form turystyki. Rangę szlaku podwyższają również walory

przyrodnicze (pomniki przyrody, rezerваты przyrody i parki krajobrazowe). *Camino Polaco* na terenie województwa kujawsko-pomorskiego krzyżuje się także z siecią innych szlaków kulturowych, których część ma rangę europejską (Szlak Cysterski, Szlak Hanzeatycki oraz Europejski Szlak Gotyku Ceglanego). Najslabiej w tej kategorii została oceniony zakres „Duże miasta na szlaku”, bowiem na badanym odcinku *Camino Polaco* jedynym miastem liczącym ponad 100 tys. mieszkańców jest Toruń, brakuje natomiast miast zarówno powyżej 250 tys. mieszkańców, jak i miast liczących 50–100 tys. mieszkańców.

Ogólna ocena bazy noclegowej i gastronomicznej w dwóch z trzech wyznaczonych miejscowościach na szlaku (Golub-Dobrzyń oraz Mogilno) wypadła słabo. **W ramach kategorii VI (Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna) badany odcinek *Camino Polaco* uzyskał 93 punkty (na 200 możliwych) – co oznacza, że jest to szlak z dostatecznie rozwiniętą infrastrukturą służącą turystyce** (Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 173). Punktację w tej kategorii znacząco podwyższa wysoki stopień zagospodarowania turystycznego oraz dostępność komunikacyjna Torunia. Ocenę w zakresie bazy gastronomicznej obniża brak restauracji funkcjonujących bezpośrednio przy obiektach szlaku oraz brak oryginalnych produktów kulinarnych związanych z tematem szlaku. Żaden z obiektów kluczowych nie jest położony w odległości do 50 km od lotniska międzynarodowego lub lotniska krajowego. Podobnie, jak w przypadku już ocenianych odcinków *Camino de Santiago* jednym z głównych problemów związanych z funkcjonowaniem szlaku jest słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna, która mogłaby zaspokoić potrzeby zarówno indywidualnego pielgrzyma, jak i kilkunastoosobowej grupy pątników. Największe braki w tym zakresie dotyczą bazy noclegowej, a zwłaszcza pożądanej przez caminowiczów sieci schronisk – albergue, a także miejsc do odpoczynku na szlaku (schrony, wiaty turystyczne, ławki, stoły) [Mróz, 2017: 125; Mróz, 2019].

9. Atuty i mankamenty badanego kujawsko-pomorskiego odcinka Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* (Iława – Toruń – Mogilno/Trzemeszno) – ocena oparta na wynikach waloryzacji oraz własnych obserwacjach

9.1. Mocne strony szlaku

Droga św. Jakuba *Camino Polaco* jest kluczowym odcinkiem zarówno polskiej, jak i europejskiej sieci *Camino de Santiago*. Przeprowadzone przez autora

prezentowanego opracowania liczne wywiady zarówno z koordynatorami szlaku – ks. dr hab. Piotrem Roszakiem, prof. UMK oraz Jerzym Kalinowskim – Prezesem Bractwa św. Jakuba w Toruniu wykazały, że badany odcinek *Camino Polaco* należy do najwyższej ocenianych odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce pod względem oznakowania i atrakcyjności krajobrazowej.

Bardzo mocną stroną *Camino Polaco* jest włączenie tego odcinka w europejską sieć *Camino de Santiago*. Jest to wynik działań podjętych przez Pracownię Szlaku św. Jakuba na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu pod przewodnictwem ks. prof. Piotra Roszaka, wspartych przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu. Należy przypomnieć, że *Camino Polaco* łączy się z siecią *Camino de Santiago* na Litwie (Žagarė – Łódzije) – szlaki te są obecnie najbardziej na północny-wschód wysuniętymi odcinkami *Camino de Santiago* w Europie [Mróz, 2018: 128].

Atutem kujawsko-pomorskiego odcinka *Camino Polaco* jest pełne oznakowanie szlaku na odcinku około 250 km, z Iławy do Mogilna/Trzemeszna. Szlak został oznakowany przez znakarzy z Oddziału Miejskiego PTTK im. Mariana Sydowa w Toruniu – zgodnie z zasadami znakowania szlaków pieszych zawartych w „Instrukcji znakowania szlaków turystycznych” opracowanej przez PTTK. Taki sposób znakowania jest gwarancją, że wędrowiec – caminowicz na szlaku nie powinien mieć wątpliwości i problemów przy wybraniu właściwej drogi. Szlak w dużym zakresie przebiega wzdłuż dróg gruntowych, a także duktów leśnych – najbardziej przyjaznego podłoża do wędrowek pieszych. Na kujawsko-pomorskim odcinku *Camino Polaco* umieszczono 6 tablic informacyjnych o Drodze św. Jakuba oraz kamienne drogowskazy *Camino de Santiago* przywiezione z Hiszpanii tzw. *mojones*. Podkreślić należy, że wszystkie 26 obiekty na badanym odcinku szlaku są autentyczne, czyli nie stanowią wtórnych kreacji na potrzeby szlaku, a odległość między kolejnymi obiektami szlaku jest mniejsza niż 30 km. Znaczna część obiektów jest położona bezpośrednio lub w bliskim sąsiedztwie od ośrodków o dużej (Iława, Brodnica, Toruń, Kruszwica, Strzelno, Mogilno) lub znacznej recepcji turystycznej.

Dla caminowiczów wędrujących szlakiem św. Jakuba ważne na szlaku są ślady kultu św. Jakuba Starszego Apostoła. Na badanym odcinku Drogi św. Jakuba znajdują się trzy kościoły pw. św. Jakuba Starszego Apostoła w Płonnem, Toruniu i Mogilnie. W dwóch kościołach (Toruń, Strzelno) przechowywane są relikwie św. Jakuba – patrona pielgrzymów.

Pielgrzymkowa ranga szlaku jest wzmocniona przez funkcjonowanie przy nim kilku sanktuariów (Nowe Miasto Lubawskie, Brodnica, Toruń) oraz miejsc związanych ze św. Janem Pawłem II (Iława, Toruń).

Ważnym atutem szlaku jest atrakcyjność turystyczna przestrzeni turystycznej, przez którą przebiega kujawsko-pomorski odcinek *Camino Polaco*. Dotyczy to zarówno walorów kulturowych, jak i przyrodniczych. Rangę szlaku w tym względzie znacząco podnosi miasto Toruń, którego Zespół Staromiejski został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO, a także zabytkowe obiekty w Strzelnie (Pomnik Historii), Nowym Mieście Lubawskim, Brodnicy, Golubiu-Dobrzyniu, Kruszwicy, Mogilnie i Trzemesznie. Z kolei dla turystów ukierunkowanych na turystykę przyrodniczą i ekoturystykę, cenne są walory przyrodnicze w przestrzeni szlaku (pomniki przyrody, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe). Miłośnicy przyrody i ekoturysty będą zachwyceni wędrówką przez piękne obszary Brodnickiego Parku Krajobrazowego, Parku Krajobrazowego „Nadgoplański Park Tysiąclecia” oraz rezerwatów przyrody „Bachotek”, Dolina Drwęcy”, „Tomkowo” i „Nadgoplański Park Tysiąclecia”.

Dla turysty kulturowego wędrującego lub odwiedzającego kujawsko-pomorski odcinek *Camino Polaco* atutem szlaku będzie również tematyczne krzyżowanie się jego z innymi szlakami kulturowymi o randze międzynarodowej i regionalnej – m.in.: Szlakiem Cysterskim, Szlakiem Hanzeatyckim, Europejskim Szlakiem Gotyku Ceglanego, Szlakiem Anny Wazówny, Szlakiem Zamków Krzyżackich oraz wirtualnym Szlakiem Mennonitów.

Mocną stroną kujawsko-pomorskiego odcinka *Camino Polaco* jest także dobra koordynacja szlaku, którą podejmuje Bractwo św. Jakuba Apostoła w Toruniu we współpracy z Oddziałem Miejskim PTTK im. Mariana Sydowa w Toruniu, z duszpasterzami parafii i władzami samorządowymi województwa oraz gmin, przez które przebiega szlak, a także miłośnikami *Camino de Santiago* w regionie. Koordynatorzy szlaku podejmują wiele działań dodatkowych związanych z tematyką szlaku, organizują wędrówki o charakterze pielgrzymkowo-turystycznym odcinkami *Camino Polaco*, imprezy religijne, kulturowe oraz naukowe związane tematycznie z kultem św. Jakuba i Drogą św. Jakuba.

Rozwój i promocję kujawsko-pomorskiego odcinka *Camino Polaco* wspiera „Rada do spraw Rozwoju Szlaku Św. Jakuba” powołana 15 kwietnia 2013 r. na mocy zarządzenia marszałka województwa kujawsko-pomorskiego [Mróz F., Mróz Ł., 2013].

Jednym z efektów działań promocyjnych podejmowanych w regionie jest cykl 5 filmów pt. „Grunt to Droga”, reżyserowany przez Teresę Kudybę.

Na szczególne podkreślenie zasługuje także funkcjonowanie Pracowni Szlaku św. Jakuba na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Jest to jedyne tego typu w Polsce forum, które podejmuje badania nad historią i współczesnością Drogi św. Jakuba w Polsce i Europie (w tym także *Camino Polaco*). Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu był pierwszą uczelnią w Polsce, który otrzymał Akademicką Akredytację Jakubową i został wpisany do projektu „Campus Stellae” łączącego młodzież akademicką i pracowników naukowo-dydaktycznych szkół wyższych z ideą pielgrzymowania Drogą św. Jakuba [Mróz, 2019].

Wykaz mocnych stron kujawsko-pomorskiego odcinka *Camino Polaco* byłby niepełny bez wyraźnego podkreślenia postawy duszpasterskiej i przedsiębiorczej oraz aktywności ks. dr hab. Piotra Roszaka, prof. UMK – kierownika Pracowni Szlaku św. Jakuba na Wydziale Teologicznym UMK w Toruniu i przewodniczącego kujawsko-pomorskiej „Rady do spraw Rozwoju Szlaku św. Jakuba” – efektywnego i skutecznego „lidera”, jego cechy osobowe (pracowitość, silna osobowość, wytrwałość i elastyczność w zakresie realizowania celów), dorobek naukowy w zakresie badań nad *Camino de Santiago*, liczne kontakty z środowiskiem naukowym i „caminowym” w Polsce i za granicą, doświadczenia z pracy duszpasterskiej na Drodze św. Jakuba w Hiszpanii oraz umiejętność współpracy ze środowiskiem wewnętrznym i otoczeniem.

9.2. Słabe strony szlaku

Największym mankamentem badanego kujawsko-pomorskiego odcinka *Camino Polaco* – podobnie jak innych oznakowanych odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce – jest słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna na szlaku (poza dużymi miastami). Dotyczy to przede wszystkim bazy noclegowej – braku sieci schronisk dla pielgrzymów (*albergue*), a także słabo rozwinięta mała infrastruktura turystyczna (schrony, wiaty turystyczne, ławki, stoły, stojaki pod rowery) [por. Mróz, 2017: 128; Mróz, 2018: 129]. Tylko część obiektów przy szlaku jest wyposażona w WC oraz węzły sanitarne. Słabą stroną szlaku jest także brak fizycznego oznaczenia bezpośrednio przy 15 obiektach szlaku. Oceniany odcinek *Camino Polaco*, pomimo dobrej koordynacji i promocji, wymaga w dalszym ciągu działań informacyjnych prowadzonych wśród osób mieszkających bezpośrednio lub w bliskiej odległości od szlaku. Niezadowalająca jest bowiem wiedza na temat Drogi św. Jakuba wśród lokalnych społeczności. Istotnym

mankamentem szlaku jest zupełny brak – za wyjątkiem Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni – informacji o *Camino Polaco* na samodzielnych, autoryzowanych stronach internetowych obiektów należących do szlaku. Przeprowadzona analiza treści portali internetowych gmin i miast przez które przebiega szlak, wykazała, że większość z tychże portali nie zawiera informacji o Drodze św. Jakuba – *Camino Polaco* (informacje o szlaku zamieszczono na portalu turystycznym miasta Torunia oraz na stronach internetowych pięciu gmin: Bobrowo, Ciechocin, Inowrocław, Kruszwica i Trzemeszno [torun.pl/pl/turystyka/nie-tylko-zabytki/camino-de-santiago/torun-na-camino-polaco;

www.bobrowo.org.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=42&strona=1&sub=39;

www.ciechocin.pl/121,szlak-sw-jakuba;

www.gminainowroclaw.eu/turysta.6.szlaki_turystyczne.4.html;

www.gminakruszwica.pl; www.trzemeszno.pl/files/file/2020/mapa1.jpg; dostęp: 30.05.2020 r.]